https://doi.org/10.22364/kpldg.26.11

Prokurora pilnvaru apjoms apsūdzības grozīšanā tiesā

The Scope of Prosecutor's Powers to Amend the Charge in Court

Māris Leja

Saturs

Ievads ... 297
1. Prokurora pienākums grozīt apsūdzību tiesā ... 298
   1.1. Vispārīgs raksturojums ... 298
   1.2. Vai likums ļauj tiesā celt jaunu (papildu) apsūdzību? ... 300
   1.3. Vieglākas un smagākas apsūdzības nošķiršana: praktiskā nozīme ... 301
   1.4. Apsūdzības grozīšana uz vienāda (līdzvērtīga) smaguma apsūdzību ... 303
   1.5. Apsūdzības precizēšana ... 304
2. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: vispārīgs raksturojums ... 305
   2.1. Norobežošanas kritēriju atlase ... 305
   2.2. Vienots (atsevišķs) noziedzīgs nodarījums ... 307
   2.3. Dubultās sodīšanas aizliegums ... 308
3. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: ilgstoši noziedzīgi nodarījumi ... 312
   3.1. Ilgstošu noziedzīgu nodarījumu raksturojums ... 312
   3.2. Ilgstoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika paplašināšana ... 313
   3.3. Valdījumā esošu aizliegto priekšmetu saraksta papildināšana ... 316
   3.4. Pienākuma ilgstoša nepildīšana ... 319
4. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: turpināti noziedzīgi nodarījumi ... 320
   4.1. Turpināta noziedzīga nodarījuma raksturojums ... 320
   4.2. Apsūdzības papildināšana ar jaunām turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm ... 321
5. Pārkvalifikācija no viena noziedzīga nodarījuma uz noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību ... 323
   5.1. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības raksturojums ... 323
   5.2. Pārkvalifikācijas juridiskā būtība: grozījums vai jauna apsūdzība? ... 323

6. Pārkvalifikācija no noziedzīga nodarījuma aktīvām darbībām uz noziedzīgu nodarījumu bezdarbības formā 327
6.1. Latvija 327
6.2. Vācija un Austrija 328
7. Nepilnīga apsūdzība kā pamats tās spēkā neesamībai norobežojošās funkcijas trūkuma dēļ 331
7.1. Problēmas raksturojums 331
7.2. Apsūdzības norobežojošās funkcijas pārbaude – piemērs no prakses 333
8. Vieglākas un smagākas apsūdzības kritēriji 336
8.1. Kasācijas instances tiesas tēžu apskats 336
8.2. Tiesu praksē izskatītu lietu analīze 338
8.3. Apsūdzības grozījumu vērtēšana, ja tajos ietverti smagāki un vieglāki elementi 343
9. Celtās apsūdzības robežas tiesas kompetences kontekstā 344
9.1. Latvija 344
9.2. Vācija un Austrija 345
Kopsavilkums 347
Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana 347
Vieglākas un smagākas apsūdzības norobežošana 348
Tiesas kompetences robežas atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus faktiskos apstākļus 348
Summary 349

Ievads

2005. gada 1. oktobrī, stājoties spēkā Kriminālprocesa likumam (turpmāk – KPL), tika noteikta jauna kārtība, kādā tiesā tiek izskatīta pirmstiesas kriminālprocesā celta apsūdzība. Par nozīmīgu jaunievedumu kļuva prokuroram noteiktais pienākums, pastāvot noteiktiem apstākļiem, tiesā grozīt pirmstiesas kriminālprocesā celto apsūdzību (sk. KPL 461., 462. pantu).

Vēlāk šajās normās tika veikti daži papildinājumi, taču tiem galvenokārt bija precizējoša nozīme.[42]

Šajā pētījumā analizēti jautājumi, kas saistīti ar apsūdzības grozīšanu iztiesāšanas stadijā.

Pēc vispārīgāku jautājumu iztirzāšanas uzmanība koncentrēta uz šādiem diviem būtiskiem aspektiem:

- apsūdzības grozīšanas institūta nošķiršana no jaunas (papildu) apsūdzības, kas likumā nav tieši reglamentēta;
- kritēriju identificēšana, kas ļauj noteikt apsūdzības smaguma pakāpes izmaiņas, īpaši attiecībā uz smagāku vai vieglāku apsūdzību.

[42] Par šīs normas grozījumiem sk. komentāru: *Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K.* Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Kriminālprocesa likuma grozījumu komentāri. V. Tiesvedība krimināllietās. Vienkāršotie un sevišķie procesi. Jurista Vārds, 06.10.2009., Nr. 40 (583).

Pirmais no minētajiem pamatjautājumiem analizēts, izvērtējot apsūdzības izmaiņu īpatnības dažādu noziedzīgu nodarījumu kategoriju kontekstā, tostarp attiecībā uz ilgstošiem un turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Ņemot vērā, ka viens no pētījumā izvirzītajiem kritērijiem, lai nošķirtu apsūdzības grozīšanu no jaunas (papildu) apsūdzības, ir dubultās sodīšanas aizlieguma jeb *ne bis in idem* princips, pētījums sniedz būtisku pienesumu arī šī tiesību principa satura atklāšanā.

1. Prokurora pienākums grozīt apsūdzību tiesā

1.1. Vispārīgs raksturojums

Prokurora kompetenci apsūdzības grozīšanā iztiesāšanas stadijā reglamentē KPL 461. panta pirmā daļa, kas noteic:

> *Ja krimināllietas iztiesāšanas gaitā prokurors atzīst, ka celtā un izsniegtā apsūdzība ir grozāma uz vieglāku vai smagāku vai arī apsūdzība grozāma sakarā ar noziedzīga nodarījuma faktisko apstākļu maiņu, nemainoties šā nodarījuma kvalifikācijai, viņa pienākums ir grozīt apsūdzību, motivējot to.*

Šī panta otrā daļa, kā arī KPL 462. pants detalizētāk regulē apsūdzības grozīšanas kārtību, nosakot gan attiecīgos termiņus, gan prasības grozījumu formai.

Apsūdzības grozīšana tiesā ir pieļaujama arī tad, ja tiesa, pamatojoties uz KPL 464. panta pirmo daļu, lietu iztiesā bez apsūdzētā piedalīšanās. Tomēr šādā gadījumā grozītā apsūdzība ir nosūtāma apsūdzētajam, nodrošinot tiesības paust savu attieksmi pret to.[43]

Kaut arī KPL *expressis verbis* nav noteikts, ka tiesā ir jāizskata tikai grozītās apsūdzības pamatotība, taču šāda prasība izriet no KPL 461., 462. panta jēgas par prokurora pienākumu un tiesībām iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību.[44]

Apsūdzības grozīšanas forma. Jautājumā par apsūdzības grozīšanas formu tiesu praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka grozītajā apsūdzībā nav obligāti jāietver apsūdzības negrozītā daļa. Piemēram, kasācijas instances tiesa ir norādījusi, ka aizstāves kasācijas sūdzībā izteiktie apgalvojumi par to, ka prokurorei apsūdzības grozījumos bija jānorāda arī tā apsūdzības daļa, kas netiek grozīta, nav pamatoti ar likumu.[45] Tāpat tiesu praksē ir noraidīts viedoklis, ka, atkārtoti neizsniedzot apsūdzību tās negrozītajā daļā, prokurors attiecīgo noziedzīgo nodarījumu nav

---

[43] Latvijas Republikas Senāta 2023. gada 19. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-12/2023, ECLI:LV:AT:2023:0119.15830012512.8.L, 12.2. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8932 [aplūkots 19.07.2025.]

[44] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[B]/2017 ([..]). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5216 [aplūkots 19.07.2025.]

[45] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014. gada 15. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-279/2014. (Nav publicēts.)

inkriminējis, ja no iztiesāšanas gaitas izriet, ka prokurors nav gribējis atteikties no apsūdzības šajā daļā.[46]

Šāda judikatūra ir vērtējama atzinīgi. Vienlaikus uzsverams, ka šāda apsūdzības grozīšanas forma nav absolutizējama un tā nebūtu izmantojama gadījumos, kad kļūst grūti nošķirt grozītās un negrozītās apsūdzības daļas, piemēram, ja grozījumi attiecas uz atsevišķiem teikumiem, to fragmentiem vai rindkopām.

Lai gan nav pamata šādu grozīšanas veidu pilnībā noliegt arī tad, ja grozījumi attiecas uz atsevišķiem teikumiem, to fragmentiem vai rindkopām, un katra situācija izvērtējama individuāli, jāņem vērā – jo apjomīgāka ir sākotnējā apsūdzība un jo daudzveidīgāki ir veiktie grozījumi, jo lielāka iespēja, ka grozītās apsūdzības izpratne tiks būtiski apgrūtināta, ja netiks izsniegta pilna apsūdzības aktualizētā redakcija. Tādēļ šāda pieeja būtu vērtējama ar piesardzību.

Šāda apsūdzības grozīšanas forma nebūtu pieļaujama īpaši tad, ja tas procesa dalībniekiem prasītu būtisku intelektuālu piepūli, lai izprastu grozītās apsūdzības būtību. Piemēram, tas attiecas uz situācijām, kad apsūdzības satura noskaidrošana līdzinātos puzles salikšanai – proti, kad procesa dalībniekam jāidentificē un jāaizvieto prokurora selektīvi norādītie grozījumi, pašam integrējot tos sākotnējās apsūdzības tekstā.

Apsūdzības grozīšanas pamatnosacījums. Lai iztiesāšanas stadijā varētu runāt par apsūdzības grozīšanu, obligāts priekšnosacījums ir tas, ka pirmstiesas kriminālprocesā ir celta apsūdzība. No minētā izriet, ka apsūdzību tiesā nevar celt, piemēram, lieciniekam.[47]

Arī pirmstiesas kriminālprocesā celtas apsūdzības grozīšana tiesā nav neierobežota. Šis jautājums tiks padziļināti analizēts nākamajā darba nodaļā, taču jau šobrīd iespējams iezīmēt problēmas būtiskāko aspektu.

Grozīt apsūdzību tiesā pēc definīcijas var tikai par tādu nodarījumu, par kuru iepriekš apsūdzība ir celta. Tādējādi, ja pirmstiesas kriminālprocesā celtā apsūdzība tiesā tiek papildināta ar jaunu nodarījumu, kas iepriekš nav bijis inkriminēts, tā būs jauna (papildu) apsūdzība, ko KPL nereglamentē.

---

[46] No apelācijas instances tiesas sēžu protokoliem un skaņu ierakstiem izriet, ka pēc apsūdzības grozīšanas apelācijas instances tiesa veikusi tiesas izmeklēšanu pilnā apjomā. No prokurora runas tiesas debatēs redzams, ka prokurors tiesas debašu runā īpaši norādījis, ka no apsūdzības pēc KL 221.[2] panta otrās daļas nav atteicies. Arī apelācijas instances tiesa procesā iesaistītajām personām, t. sk. apsūdzētajam un viņa aizstāvim, izskaidrojusi, ka prokurors no apsūdzības negrozītajā daļā nav atteicies. Savukārt no apsūdzētā aizstāvja tiesas debašu runas izriet, ka aizstāvis, lai arī turpinājis apgalvot, ka prokurors no apsūdzības pēc KL 221.[2] panta otrās daļas atteicies, īstenojis apsūdzētā aizstāvību pilnā apjomā. Latvijas Republikas Senāta 2022. gada 6. septembra lēmums lietā Nr. SKK-29/2022, ECLI:LV:AT:2022:0906.11360006513.7.L, 12.2. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8654 [aplūkots 19.07.2025.]

[47] Senāts atzīst, ka prokurors pirmās instances tiesā ir tiesīgs grozīt tikai jau esošu apsūdzību par noziedzīgu nodarījumu, kurā persona ir apsūdzēta un nodota tiesai, bet ne celt lietā par šo nodarījumu neapsūdzētai personai apsūdzību no jauna. Latvijas Republikas Senāta 2011. gada 31. marta lēmums lietā Nr. SKK-39/2011 (11380010908). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3935 [aplūkots 19.07.2025.]

Lai gan šāds secinājums var šķist pašsaprotams, praksē dažkārt ir grūti nošķirt, vai ir notikusi apsūdzības grozīšana vai tomēr celta jauna (papildu) apsūdzība. Piemēram, ja kriminālvajāšanas uzsākšanai tiek nodots kriminālprocess par vairākiem personas izdarītiem atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem, taču prokurors apsūdzībā nav ietvēris vienu no tiem un šī kļūda tiek konstatēta iztiesāšanas stadijā, iespējams, pirmšķietami var rasties iespaids, ka apsūdzību tiesā būtu iespējams grozīt, papildinot to ar "iepriekš" aizmirsto noziedzīgo nodarījumu. Tomēr šādas kļūdas labošana nav uzskatāma par apsūdzības grozīšanu. Šādā gadījumā par konkrēto nodarījumu apsūdzība nebija celta, līdz ar to neiestājas arī apsūdzības grozīšanas priekšnoteikums – apsūdzības esamība, kuru būtu iespējams grozīt.

1.2. Vai likums ļauj tiesā celt jaunu (papildu) apsūdzību?

Jautājums par to, vai iztiesāšanas stadijā būtu pieļaujama jaunas (papildu) apsūdzības celšana, izvērtējot savstarpēji konkurējošos kriminālprocesa pamatprincipus, šajā rakstā tiek atstāts atklāts. Tomēr šādas iespējas atzīšana nebūtu izslēdzama.

Ja iztiesāšanas stadijā kļūst zināms, ka apsūdzētais izdarījis vēl citu noziedzīgu nodarījumu, par kuru apsūdzība nav celta, bet pierādījumi par to ir pietiekoši, kā arī tiek nodrošinātas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tad, balstoties uz taisnīguma, procesuālās ekonomijas un kriminālprocesa mērķa principu, iespējams, varētu pamatot jaunas (papildu) apsūdzības integrāciju kriminālprocesā, neraugoties uz to, ka KPL to tieši nereglamentē.

Lai gan kriminālprocess ir stingri reglamentēts un balstās uz likuma prioritāti (likumības princips), tiesu prakse un teorija atzīst, ka likuma piemērošana nedrīkst novest pie absurdiem vai netaisnīgiem rezultātiem. Ja apsūdzības paplašināšana tiek liegta vienīgi formālu iemeslu dēļ, ļaujot izvairīties no atbildības par noziedzīgu nodarījumu, tas grauj sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Turklāt, ja fakti par noziedzīgu nodarījumu jau ir zināmi iztiesāšanas stadijā un to ir iespējams iztiesāt tajā pašā kriminālprocesā, jauna kriminālprocesa uzsākšana par to pašu noziedzīgu nodarījumu būtu resursu izšķērdēšana un palielinātu procesa vilcināšanas iespējamību, kā arī radītu risku pieļaut *ne bis in idem* pārkāpumu.

Tomēr, pat ja piekristu, ka teorētiski ir iespējams pamatot, ka iztiesāšanas laikā ir pieļaujams celt jaunu (papildu) apsūdzību, šāda apsūdzība būtu pieļaujama tikai pirmās instances tiesā, bet ne apelācijas instances tiesā. Pretējā gadījumā jaunā apsūdzība par noziedzīgu nodarījumu, par kuru tā nebija izvirzīta nedz pirmstiesas kriminālprocesā, nedz pirmās instances tiesā, tiktu izskatīta pēc būtības tikai vienā tiesu instancē. Tas nebūtu savienojams ar vispārējo principu, ka krimināllietās lieta pēc būtības ir izskatāma divās tiesu instancēs.

Lai novērstu iespējamās šaubas par šāda risinājuma pieļaujamību, atsaucoties vienīgi uz kriminālprocesa principiem, pastāv iespēja veikt arī nepieciešamos papildinājumus KPL, piešķirot prokuroram tiesības celt apsūdzību arī par tādiem nodarījumiem, par kuriem apsūdzība pirmstiesas kriminālprocesā netika celta.

Šādas tiesības prokuroram ir paredzētas atsevišķu citu valstu procesuālajos likumos. Piemēram, Vācijas Kriminālprocesa kodeksa 266. pants noteic, ka gadījumā, ja prokurors iztiesāšanas laikā paplašina apsūdzību, iekļaujot citus apsūdzētā izdarītus noziedzīgus nodarījumus, tiesa ar savu lēmumu var tos iekļaut procesā, ja tie ir tās jurisdikcijā un apsūdzētais tam piekrīt.

Līdzīgu tiesisko regulējumu paredz arī Austrijas Kriminālprocesa kodeksa 263. pants.

1.3. Vieglākas un smagākas apsūdzības nošķiršana: praktiskā nozīme

Apsūdzības grozīšanas veidi ir daudzveidīgi, un ne visi no tiem ir norādīti KPL 462. pantā. Tāpēc teorijā un tiesu praksē tiek veikta to sistematizācija.[48]

Praksē svarīgākā nozīme ir vieglākas un smagākas apsūdzības nošķiršanai, jo būtiski atšķiras brīdis, līdz kuram šādi grozījumi ir pieļaujami, proti, apsūdzību uz vieglāku ir iespējams grozīt pirmās un apelācijas instances tiesā, bet apsūdzību uz smagāku – tikai pirmās instances tiesā.

Lai gan šāds secinājums neizriet no KPL normām, kas reglamentē apsūdzības grozīšanu (sk. 461., 462. pantu),[49] tas izriet no aizlieguma pasliktināt apsūdzētā stāvokli.

Šajā kontekstā teorijā pamatoti ir izskaidrots, ka KPL 462. pantā norāde uz tiesu instanci, kurā pieļaujams grozīt apsūdzību, ir iekļauta tikai šā panta trešajā daļā. Līdz ar to no tā būtu secināms, ka pārējie apsūdzības grozīšanas veidi iespējami arī apelācijas instances tiesā. Tomēr šāds secinājums ir pārsteidzīgs. KPL 562. panta otrajā daļā ir noteikts, ka apelācijas instances tiesa drīkst piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, tikai tad, ja to lūdzis prokurors savā protestā vai cietušais savā sūdzībā, kuru atbalsta prokurors. Šajā gadījumā tomēr nedrīkst piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot krimināllietu uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku. Līdz ar to apsūdzības grozīšana uz smagāku iespējama tikai pirmās instances tiesā. Šādu atziņu apstiprinājis arī Senāts.[50]

Šajā Senāta lēmumā norādīts, ka, tulkojot KPL 562. panta otrās daļas nosacījumus, atzīstams, ka apsūdzības grozīšana uz smagāku, t. sk. papildināšana, kas

---

[48] *Meikališa, Ā.* Apsūdzība krimināprocesā. Jurista Vārds, 13.01.2009., Nr. 2 (545); Latvijas Republikas Senāta 2009. gada 28. maija lēmums lietā Nr. SKK-84/2009 (11512000204). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4039

[49] Vienā no lietām Senāts izteicis pretēju viedokli: šāds secinājums izriet no KPL 461. un 462. panta satura, ka apsūdzības grozīšana uz smagāku, tostarp gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi netiek grozīti, bet uz smagāku tiek grozīta noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija, iespējama tikai un vienīgi pirmās instances tiesā. Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 30. augusta lēmums lietā Nr. SKK-57/2019, ECLI:LV:AT:2019:0830.11095047311.3.L. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/389551.pdf [aplūkots 19.07.2025.]

[50] *Latvijas Republikas Augstākā tiesa*. Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība. Tiesu prakses apkopojums. *Ā. Meikališa* (sast.), 2008, 5.–6. lpp. Pieejams: https://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2008/apsudzibas_grozisana.doc

vērtējama kā smagāka par to apsūdzību, kādā persona apsūdzēta un nodota tiesai, ir pieļaujama tikai likumā paredzētajos gadījumos un tikai pirmās instances tiesā.[51]

Šo tiesisko situāciju negroza arī KPL 455. panta ceturtā daļa, kas stājās spēkā 2024. gada 22. oktobrī.

Lai gan šī norma būtiski paplašināja tiesas kompetenci atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīga nodarījuma faktiskos apstākļus un juridisko kvalifikāciju, tomēr apelācijas instances tiesā šī norma nav piemērojama, jo tā neatceļ aizliegumu pasliktināt apsūdzētā stāvokli, kas detalizētāk reglamentēts KPL 562. pantā.

Apsūdzības grozīšana uz smagāku pēc pirmās instances tiesas sprieduma pasludināšanas ir iespējama tikai izņēmuma kārtā, ja protestu par to iesniedzis amatā augstāks prokurors, lūdzot krimināllietu nodot jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai sakarā ar noziedzīgā nodarījuma nepareizu juridisko kvalifikāciju, un apelācijas instances tiesa protestu ir apmierinājusi.

Ilustrācijai piemērs. Apsūdzētais tika attaisnots apsūdzībā pēc Krimināllikuma (turpmāk – KL) 196. panta otrās daļas. Par šo tiesas spriedumu protestu iesniedza virsprokurors, norādot, ka tiesā nepamatoti uzturēta apsūdzība pēc KL 196. panta otrās daļas. Faktiski apsūdzētā darbībās saskatāms noziedzīga nodarījuma sastāvs, kas paredzēts KL 193. panta trešajā daļā. Līdz ar to apsūdzība grozāma uz smagāku.

Apelācijas instances tiesa protestu apmierināja, lietu nododot jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Senāts, atstājot negrozītu šo nolēmumu, atzina, ka saskaņā ar KPL 551. panta piekto daļu virsprokurors kā amatā augstāks prokurors ir tiesīgs iesniegt apelācijas protestu, lūdzot atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, lai grozītu apsūdzētajam celto apsūdzību uz smagāku, jo uz viņu neattiecas tie ierobežojumi, kas šajā likuma normā paredzēti prokuroram, kurš piedalījies pirmās instances tiesā.

Vienlaikus Senāts atzīmēja, ka virsprokurora apelācijas protestā izteiktais lūgums atbilst krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam. Lai gan KPL 566. panta nosacījumi nav attiecināmi uz konkrēto lietu, jo KPL tā pašreizējā redakcijā nav noregulējis šajā lietā konstatēto situāciju, tomēr apelācijas instances tiesa atbilstoši KPL 563. panta pirmās daļas 5. punktam atcēlusi pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā un nosūtījusi krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai. Apelācijas instances tiesas lēmums atbilst KPL mērķim – krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam, tāpēc tas ir tiesisks.[52]

Arī apsūdzības grozīšana uz vieglāku var radīt būtiskas procesuālās sekas.

Ja plānotie apsūdzības grozījumi var novest pie vieglākas apsūdzības, būtiski ņemt vērā noilguma aspektu. Tādēļ, grozot apsūdzību uz vieglāku, svarīgi ir

---

[51] Latvijas Republikas Senāta 2008. gada 2. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-269/2008. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008 [aplūkots 19.07.2025.]

[52] Latvijas Republikas Senāta 2007. gada 28. augusta lēmums lietā Nr. SKK-331/2007. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007 [aplūkots 19.07.2025.]

pārbaudīt, kāds ir noilguma termiņš attiecībā uz vieglāko noziedzīgo nodarījumu, par kuru plānots celt jauno (grozīto) apsūdzību, proti, vai sākotnējās (smagākās) apsūdzības celšanas brīdī nebija iestājies krimināltiesiskās noilgums par šo vieglāko noziedzīgo nodarījumu. Piemēram, ja sākotnējā apsūdzība celta par vidēja smaguma miesas bojājumu tīšu nodarīšanu un prokurors uzskata par nepieciešamu grozīt apsūdzību uz vieglu miesas bojājumu tīšu nodarīšanu, ir jāpārliecinās, vai sākotnējā apsūdzība ir celta, iekams iestājies noilgums par vieglu miesas bojājumu tīšu nodarīšanu.[53] Pretējā gadījumā apsūdzības grozīšana nav pieļaujama.

Vieglākas un smagākas apsūdzības kritēriji tiks iztirzāti šī darba atsevišķā nodaļā.

1.4. Apsūdzības grozīšana uz vienāda (līdzvērtīga) smaguma apsūdzību

KPL nav noteikts, līdz kuram brīdim tiesā ir pieļaujama apsūdzības grozīšana, ja jaunā apsūdzība pēc smaguma pakāpes – juridiskās kvalifikācijas un/vai faktiskajiem apstākļiem – nav ne vieglāka, ne smagāka, bet ir vienāda smaguma ar pirmstiesas izmeklēšanā celto apsūdzību.

Autoram nav zināmi gadījumi, kuros minētais jautājums būtu ticis izskatīts kasācijas instances tiesā.

Ņemot vērā, ka ierobežojums grozīt apsūdzību uz smagāku apelācijas instances tiesā izriet no aizlieguma pasliktināt apsūdzētā stāvokli, autora ieskatā, apsūdzības grozīšana uz līdzvērtīga smaguma apsūdzību apelācijas instances tiesā ir pieļaujama. Šāds secinājums izriet no tā, ka, grozot apsūdzību uz līdzvērtīga smaguma apsūdzību, netiek pārkāpts minētais princips, kas ir konkretizēts KPL 562. panta otrajā daļā. Tā kā apsūdzības grozīšana uz līdzvērtīga smaguma apsūdzību nepasliktina apsūdzētā stāvokli, šāda rīcība ir saderīga ar minēto principu un uzskatāma par pieļaujamu.

---

[53] Šādu kļūdu vienā no lietām pieļāvusi apelācijas instances tiesa, grozot juridisko kvalifikāciju pēc savas iniciatīvas. Noziedzīgais nodarījums izdarīts 2008. gada 9. augustā, apsūdzība par KL 126. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu celta 2009. gada 3. aprīlī – 7 mēnešus 24 dienas pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas. Ar apgabaltiesas spriedumu apsūdzētais atzīts par vainīgu KL 130. panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Senāta viedoklis: saskaņā ar KL 56. panta pirmās daļas pirmo punktu, kas bija spēkā uz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdi, personu nevar saukt pie krimināltiesiskās atbildības, ja pagājuši 6 mēneši no tāda krimināltiesiskā pārkāpuma izdarīšanas dienas, par kuru var uzsākt privātās apsūdzības kriminālprocesu. Tādējādi ir pamats atzīt, ka atbilstoši KL 56. panta pirmās daļas 1. punktam iestājies krimināltiesiskās atbildības noilgums. Argumentam, ka krimināltiesiskās atbildības noilgums nav iestājies, jo apsūdzētais pie krimināltiesiskās atbildības saukts pēc KL 126. panta pirmās daļas, nav nozīmes, jo juridiskās sekas izvērtējamas attiecībā uz to noziedzīgo nodarījumu, kurā apsūdzētais atzīts par vainīgu, nevis uz noziedzīgo nodarījumu, par kuru uzsākts kriminālprocess vai par kuru apsūdzētais saukts pie krimināltiesiskās atbildības. Latvijas Republikas Senāta 2012. gada 31. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-453/2012 (11087142208). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3880 [aplūkots 19.07.2025.]

1.5. Apsūdzības precizēšana

KPL 461.un 462. panta noteikumi par apsūdzības grozīšanu attiecas uz izmaiņām apstākļos, kuri apsūdzībā ir jānorāda obligāti.

Neiedziļinoties detaļās par apsūdzības saturu, vispārīgi apsūdzībā ir jānorāda noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, kas nosaka juridisko kvalifikāciju, t. i., apstākļi, kas atbilst katrai noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmei, un noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija (KPL 405. panta pirmās daļas 2. un 3. punkts).

Turklāt apsūdzībai ir jābūt tādai, kas atbilst KPL 527. panta pirmajai daļai par notiesājoša sprieduma saturu, kur noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi tiek definēti kā noziedzīga nodarījuma apraksts, minot noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiku un vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus un šā nodarījuma sekas, ciktāl to iespējams noskaidrot.[54]

Kasācijas instances tiesa ir paskaidrojusi, ka apsūdzības grozīšana nozīmē juridiski nozīmīgu apstākļu maiņu, nevis, piemēram, valodas stila un gramatikas kļūdu izlabošanu un liekvārdības izskaušanu.[55] Tātad apsūdzības grozīšana ir jānošķir no citādiem labojumiem, kas parasti tiek dēvēti par apsūdzības precizēšanu.

Tiesību normas, kas ierobežo prokurora kompetenci apsūdzības grozīšanā tiesā, uz apsūdzības precizēšanu neatteicas.

Pēc KPL spēkā stāšanās praksē pastāvēja šaubas, vai prokuroram tiesā ir tiesības ne tikai grozīt, bet arī precizēt apsūdzību. Pat salīdzinoši nesen kādā no lietām apelācijas instances tiesa šādas tiesības neatzina.

Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka prokurors, grozot apsūdzību, norādījis, ka noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi nemainās, bet tiek detalizētāk norādītas valsts budžetā maksājamās summas, kas kopumā nemaina apsūdzības būtību un kvalifikāciju. Pamatojoties uz konstatēto, tiesa atzina, ka "šāds apsūdzības grozīšanas pamatojums KPL normās nav atrodams, bet pēc apsūdzības uzturētāja vēlēšanās apsūdzības "detalizēšanu" jeb "precizēšanu" nevar atzīt par likumam atbilstošu, jo šādi jēdzieni likumā nav reglamentēti. Līdz ar to pierādījumi ir vērtējami ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatētās apsūdzības apjomā".

Senāts šim viedoklim pamatoti nepiekrita, norādot, ka tādējādi apelācijas instances tiesa, pārkāpjot KPL 23. pantā noteikto, ir izlēmusi nevis prokurora uzturēto apsūdzību, kura tika pieņemta izskatīšanai apelācijas instances tiesā, bet pēc savas izvēles pirmās instances tiesā uzturēto apsūdzību apjomā, kuru par pierādītu atzinusi pirmās instances tiesa.[56]

---

[54] Latvijas Republikas Senāta 2012. gada 4. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-8/2012 (15890002505). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3817 [aplūkots 19.07.2025.]

[55] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014. gada 18. februāra lēmums lietā Nr. SKK-1/2014 (16870003006). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3730

[56] Latvijas Republikas Senāta 2020. gada 26. februāra lēmums lietā Nr. SKK-29/2020, ECLI:LV:AT:2020:0226.15830017116.3.L, 4.4. punkts. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/406549.pdf [aplūkots 19.07.2025.]

Autora ieskatā, prokurora kompetence precizēt apsūdzību ir pamatojama ar slēdzienu par apjomu no lielākā uz mazāko.

Tiesību teorijā ir atzīts, ka gadījumā, ja likums noteiktās tiesiskās sekas paredz nozīmīgākai dzīves situācijai, tās vēl jo vairāk ir jāpiemēro mazāk nozīmīgai situācijai. Tas nozīmē, ka plašāka kompetence, kas paredzēta likuma tiešā tekstā, ietver arī šaurāku kompetenci, kas likuma tekstā tieši nav minēta.

Ievērojot minēto, ir secināms: ja likums (sk. KPL 408. un 461. pantu) uzliek pienākumu prokuroram grozīt apsūdzību, t. i., veikt svarīgākas korekcijas apsūdzībā, tad vēl jo vairāk ir atļauts veikt mazāk nozīmīgas korekcijas, kas uzskatāmas vienīgi par apsūdzības precizēšanu.

2. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: vispārīgs raksturojums

2.1. Norobežošanas kritēriju atlase

Kā konstatēts iepriekš, prokurors, pamatojoties uz KPL 461. un 462. pantu, tiesā ir tiesīgs grozīt tikai tādu apsūdzību, kas iepriekš tika celta. Apsūdzību, kas iepriekš nav celta, grozīt nav iespējams. Šo pēdējo situāciju likums nereglamentē.

Praksē ne vienmēr ir viegli noteikt, vai apsūdzība ir grozīta vai tomēr tā ir jauna (papildu) apsūdzība.

Nav šaubu, ka apsūdzība ir uzskatāma par grozītu, ja 1) saglabājas darbības vai bezdarbības kodols (pat ja tiek mainītas atsevišķas detaļas) vai 2) tiek mainīts kaitīgo seku apmērs, piemēram, palielinot vai samazinot miesas bojājumu smagumu vai mantiskā zaudējuma apmēru, vai 3) no apsūdzības tiek izslēgta daļa darbību vai bezdarbības. Tomēr ir situācijas, kurās šī robeža nav tik viegli nosakāma, un tāpēc ir nepieciešams rūpīgs juridiskais izvērtējums.

Ievērojot minēto, ir nepieciešams noskaidrot termina "celtā apsūdzība" saturu KPL 461. panta izpratnē.

Atbilde uz šo jautājumu ietekmēs arī citu svarīgu procesuālu jautājumu risināšanu, tostarp tiesas kompetences robežas atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīga nodarījuma faktiskos apstākļus.

Nenoliedzami, apsūdzības grozīšana nozīmē to, ka iepriekš inkriminētās noziedzīgās rīcības kodols tiek saglabāts. Tomēr šis kritērijs ir pārāk abstrakts, un tāpēc nepieciešams konkrētāks kritērijs.

Autors izvirza divus kritērijus, kas daļēji pārklājas.

Pirmais kritērijs ir atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē (KL 23. panta pirmā daļa).

Saskaņā ar šo kritēriju jebkādas izmaiņas apsūdzībā – noziedzīgo darbību vai bezdarbības apjoma paplašināšana, samazināšana, noziedzīgā nodarījuma detaļu precizēšana vai grozīšana, ciktāl tas attiecas uz to pašu atsevišķo (vienoto)

noziedzīgo nodarījumu, kas inkriminēts pirmstiesas kriminālprocesā celtajā apsūdzībā, – ir uzskatāmas par apsūdzības grozīšanu.

Šis kritērijs nodrošina to, ka vienā kriminālprocesā tiek iztiesāts viss atsevišķais (vienotais) noziedzīgais nodarījums kā vienots veselums.

Otrais kritērijs izriet no *ne bis in idem* principa, kas aizliedz vienu un to pašu personu tiesāt vai sodīt atkārtoti par to pašu nodarījumu. Saskaņā ar šo kritēriju par apsūdzības grozīšanu var runāt tiktāl, ciktāl attiecīgā rīcība nevar tikt iztiesāta atkārtoti citā kriminālprocesā, nepārkāpjot dubultās sodīšanas aizliegumu. Citiem vārdiem, apsūdzība ir uzskatāma par grozītu, ja pirmstiesas kriminālprocesā celtās un tiesā grozītās apsūdzības izskatīšana atsevišķos kriminālprocesos radītu *ne bis in idem* principa pārkāpumu. Pretējā gadījumā, proti, ja šāds pārkāpums netiktu atzīts, apsūdzība ir kvalificējama kā jauna (papildu) apsūdzība.

Šis kritērijs visatbilstošāk īsteno KPL 1. pantā nostiprināto principu par efektīvu KL normu piemērošanu, jo nodrošina to, ka par apsūdzības grozīšanu tiek atzīta jebkādu apstākļu precizēšana, papildināšana vai grozīšana, kuru iztiesāšana citā atsevišķā kriminālprocesā nebūtu pieļaujama.

Fakts, ka abiem kritērijiem ir piešķirama patstāvīga nozīme, ir skaidrojams ar to, ka tie sakrīt tikai daļēji, proti, atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē ne vienmēr sakrīt ar jēdzienu "tas pats nodarījums", piemērojot dubultās sodīšanas aizliegumu.

No vienas puses, *ne bis in idem* princips atsevišķos gadījumos var pārsniegt vienota (atsevišķa) noziedzīga nodarījuma robežas. Piemēram, divos dažādos kriminālprocesos nereti nav pieļaujama tādu noziedzīgu nodarījumu iztiesāšana, kuri veido ideālo kopību. No otras puses, ir iespējami gadījumi, kad *ne bis in idem* principa piemērošanas tvērums varētu būt šaurāks par vienota (atsevišķa) noziedzīga nodarījuma robežām, piemēram, turpināta noziedzīga nodarījuma atsevišķu epizožu iztiesāšana dažādos kriminālprocesos varētu būt pieļaujama, arī nepārkāpjot *ne bis in idem* aizliegumu.

Lai konstatētu, ka apsūdzība ir grozīta, pietiek, ja izpildījies viens no minētajiem kritērijiem, jo KPL mērķis ir nodrošināt KL normu efektīvu piemērošanu. Šis mērķis ir sasniedzams tikai tad, ja procesuālās normas pēc iespējas tiek tulkotas tā, lai:

- vienā kriminālprocesā būtu iespējams iztiesāt visu atsevišķo (vienoto) noziedzīgo nodarījumu kā vienotu veselumu;
- par apsūdzības grozīšanu tiek atzīta jebkādu apstākļu precizēšana, papildināšana vai grozīšana, kuru iztiesāšana citā atsevišķā kriminālprocesā vairs nav pieļaujama.

Ņemot vērā, ka abi kritēriji nereti sakrīt, praksē bieži būs izpildījušies abi.

Turpmākajās apakšnodaļās tiks sniegts detalizētāks šo kritēriju raksturojums. Lai gan katrs no tiem ir atsevišķa pētījuma vērts, turpmāko divu apakšnodaļu mērķis ir vien ieskicēt tos tiktāl, ciktāl tas nepieciešams šajā darbā aplūkoto pamatjautājumu labākai izpratnei.

2.2. Vienots (atsevišķs) noziedzīgs nodarījums

Ne vienmēr ir viegli nošķirt vienu (atsevišķu) noziedzīgu nodarījumu no vairākiem patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem KL 23. panta izpratnē.

Problēmas nerodas, ja noziedzīgs nodarījums tiek īstenots ar vienu darbību vai bezdarbības aktu.[57] Tomēr biežāk noziedzīgā rīcība ar to neaprobežojas. Gadījumos, kad noziedzīgas rīcības posmi ir savstarpēji nošķirti laikā un/vai vietā atkarībā no konkrētā noziedzīgā nodarījuma uzbūves īpatnībām, var nonākt pie dažādiem secinājumiem par to, vai attiecīgais rīcības kopums veido vienu (atsevišķu) noziedzīgu nodarījumu vai vairākus atsevišķus noziedzīgus nodarījumus.

Kā norādījis profesors P. Mincs, reti kad noziedzīgs nodarījums norisinās viena akta veidā kā viena momenta darbība. Pa lielākai daļai nodarījums stiepjas laika ziņā, un sakarā ar viņa ilgumu var rasties šaubas, vai tiešām šādā nodarījumā saglabājies vienīgums. Gluži tāpat ļoti bieži ir gadījumi, kad noziedznieks sava mērķa sasniegšanai izlieto nevis vienu, bet vairākus dažāda veida līdzekļus, ar ko viņa darbība it kā zaudē savu ārējo vienotību.[58] Līdz ar to jānoskaidro, līdz kādai robežai, rēķinoties ar psihes virzienu, sastāva formulējumu, laika, līdzekļu un nodarījuma objekta apstākļiem, var paplašināt viena noziedzīga nodarījuma rāmjus, lai tas joprojām paliktu kā vienīgs noziedzīgs nodarījums.[59]

Profesors U. Krastiņš šo problemātiku ir raksturojis šādi.

Tā kā atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma sastāva uzbūve vairākos gadījumos ir komplicēta un dažreiz tā atgādina noziedzīgu nodarījumu daudzējādības pazīmes, tad pie atsevišķa (vienota) nodarījuma pazīmju analīzes jāpakavējas īpaši, jo no šīs problēmas risinājuma ir atkarīga šo divu krimināltiesību institūtu norobežošana un noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija.[60] Ievērojot minēto, tikai tad, kad ir noskaidrots patstāvīga noziedzīga nodarījuma jēdziena saturs un vairāki citi jautājumi, kas saistās ar vienas personas izdarītiem vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, var ķerties pie nodarījumu daudzējādības jēdziena satura atklāšanas.[61]

Raksta autors šo jautājumu padziļināti ir analizējis savā monogrāfijā, īpašu uzmanību pievēršot ilgstošiem un turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem.[62] Taču tas neizsmeļ visus aspektus, kas saistīti ar šo problemātiku.

---

[57] *Krastiņš, U.* Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 291. lpp.

[58] *Mincs, P.* Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Rīga: 1934, 156. lpp.

[59] Turpat, 157. lpp.

[60] *Krastiņš, U.* Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 291. lpp.

[61] Turpat, 302. lpp.

[62] *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 793.–798., 809.–907. lpp.

2.3. Dubultās sodīšanas aizliegums

Dubultās sodīšanas aizliegums (*ne bis in idem*) ir ietverts gan nacionālajos, gan starptautiskajos normatīvajos aktos.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips izriet no Satversmes 92. panta pirmā teikuma,[63] kas noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Turklāt minētais princips izriet no tiesiskās drošības principa.[64]

Izvērtējot to, vai un kādā apmērā spriedums var būt par pamatu personas atkārtotas tiesāšanas aizliegumam, kā būtisks pārbaudes kritērijs ir jāņem vērā paļaušanās aizsardzības princips, proti – vai un kādā mērā personas paļaušanās konkrētā situācijā ir aizsardzības vērta.[65]

Komentārā par KPL 25. pantu ir norādīts, ka jēdzieni "viens un tas pats nodarījums" un "tas pats nodarījums" nav interpretējami kā "tas pats noziedzīgais nodarījums.[66]

Šāda nostādne atbilst dubultās sodīšanas aizlieguma izpratnei starptautisko normatīvo aktu līmenī.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra. Analizējot dubultās sodīšanas aizliegumu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) lietā "Sergey Zolotukhin pret Krieviju" nonāca pie secinājuma, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pants ir jāsaprot tādējādi, ka tas aizliedz apsūdzēt vai tiesāt par otru "nodarījumu" tiktāl, ciktāl tas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas būtībā (angļu val. – *substantially*) ir tie paši. Izejas punkts jautājumā, vai fakti ir tie paši vai būtībā tie paši, ir procesa noslēguma lēmumā ietvertais faktu konstatējums. Tiesas izmeklēšanai tādējādi jābūt vērstai uz tiem faktiem, kas veido konkrēto faktisko apstākļu kopumu, kuros iesaistīta apsūdzētā persona un kuri ir nedalāmi saistīti laikā un telpā.[67]

Ievērojot minētajā spriedumā akceptēto pieeju, vērtējums par to, vai apspriežamie nodarījumi ir tie paši (*idem*), balstāms faktisko apstākļu analīzē, nevis, piemēram, formālā salīdzinājumā, kas aprobežojas ar noziedzīga nodarījuma "būtisko pazīmju" salīdzināšanu.[68]

---

[63] Satversmes tiesas 2012. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr. 2012-02-0106, 11.2. punkts. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2012., Nr. 167.

[64] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 14.11.2024, 3 StR 189/24, Rn. 53, 57. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/24/3-189-24.php [aplūkots 28.04.2025.]

[65] Turpat.

[66] KPL 25. panta komentārs. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. *K. Strada-Rozenberga* (zin. red.). Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 113. lpp.

[67] Latvijas Republikas Senāta 2010. gada 22. novembra spriedums lietā Nr. SKA-428/2010 (A42504307), 11. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010. Spriedumā ietverta atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 10. februāra spriedumu lietā "Zolotukhin pret Krieviju", pieteikuma Nr. 14939/03, 70.–84. punkts.

[68] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021. gada 31. augusta spriedums lietā "Galovič pret Horvātiju", pieteikuma Nr. 45512/11, 107. punkts. Pieejams: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211592 [aplūkots 08.03.2025.]

Eiropas Savienības Tiesas judikatūra. Vērtējot *ne bis in idem* principa piemērošanas kritērijus Šengenas nolīguma (Konvencijā, ar ko īsteno Šengenas nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām) 54. pantā, Eiropas Savienības Tiesa ir nonākusi pie līdzīgiem secinājumiem.

Atbilstošs kritērijs minētā panta piemērošanai ir nodarījumu identiskums, ko saprot kā apstākļu, kas ir savstarpēji nedalāmi saistīti, kopuma esība neatkarīgi no šo apstākļu vai aizsargājamo juridisko interešu juridiskās kvalifikācijas.[69]

Ar *idem* nosacījumu tiek prasīts, lai materiālie fakti būtu identiski. Tāpēc princips *ne bis in idem* nav piemērojams, ja attiecīgie fakti ir nevis identiski, bet tikai līdzīgi. Šajā ziņā materiālo faktu identiskums nozīmē konkrētu apstākļu kopumu, kas izriet no notikumiem, kuri būtībā ir tie paši, jo tajos ir iesaistīts viens un tas pats izdarītājs un tie ir nesaraujami savstarpēji saistīti laikā un telpā.[70]

Līdzīgs viedoklis ir izteikts par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – Harta) 50. pantu.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru atbilstošais kritērijs, lai izvērtētu tā paša nodarījuma esamību Hartas 50. panta izpratnē, ir identiski materiālie fakti, ar to saprotot nesaraujami savstarpēji saistītu konkrētu apstākļu kopumu, kas izraisījis attiecīgās personas galīgu attaisnošanu vai notiesāšanu. Tādējādi ar šo pantu ir aizliegts par identiskiem nodarījumiem dažādu šajā nolūkā īstenotu procesu noslēgumā piemērot vairākus krimināltiesiskus sodus.[71]

Terminu "nodarījums" un "noziedzīgs nodarījums" atšķirības. Termins "nodarījums", kas tiek lietots lielākajā daļā normatīvo aktu, kas reglamentē dubultās sodīšanas aizliegumu, nav sinonīms atsevišķam (vienotam) noziedzīgam nodarījumam materiāltiesiskā nozīmē (sk. KL 23. pantu). Šie jēdzieni pārklājas tikai daļēji. Tas nozīmē, ka *ne bis in idem* princips attiecas nevis uz to pašu noziedzīgu nodarījumu materiāltiesiskā nozīmē, bet gan uz to pašu nodarījumu, kura pamatā ir tas pats vai būtībā tas pats faktisko apstākļu kopums, kuri ir nedalāmi saistīti laikā un telpā neatkarīgi no to juridiskās kvalifikācijas.

---

[69] Latvijas Republikas Senāta 2010. gada 22. novembra spriedums lietā Nr. SKA-428/2010 (A42504307), 11. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010. Spriedumā ietverta atsauce uz Eiropas Savienības Tiesas 2007. gada 18. jūlija spriedumu lietā Nr. C-367/05 36. punktu. Šis jēdziens ir jāinterpretē kā tāds, kas aptver konkrētu apstākļu kopumu, kas ir savstarpēji nedalāmi saistīti neatkarīgi no šo faktu juridiskās kvalifikācijas vai aizsargātajām tiesiskajām interesēm. Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 21. septembra spriedums lietā Nr. C-164/22, 31. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62022CJ0164&qid=1745585974585 [aplūkots 08.04.2025.]

[70] Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 12. oktobra spriedums lietā Nr. C-726/21, 74.–75. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0726&qid= 1745585143186 [aplūkots 08.02.2025.]

[71] Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 12. oktobra spriedums lietā Nr. C-726/21, 72. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62021CJ0726&qid=1745585143186 [aplūkots 08.02.2025.]

Šajā kontekstā tiek runāts arī par nodarījumu procesuālā nozīmē (sk. vairāk par to arī šī darba pēdējā nodaļā).

Abu šo terminu – "nodarījums" un "atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums" – atšķirības, piemērojot *ne bis in idem* principu, var raksturot ar šādiem piemēriem.

1. Ja atsevišķa (vienota) ilgstoša noziedzīga nodarījuma iztiesāšana notiek divos dažādos kriminālprocesos, tas parasti tiks atzīts par *ne bis in idem* principa pārkāpumu (turklāt arī tad, ja katrā no kriminālprocesiem iztiesāta cita tā paša ilgstošā noziedzīgā nodarījuma daļa).[72]
   Šādā gadījumā viens nodarījums, kuru nav pieļaujams iztiesāt dažādos kriminālprocesos, sakritīs ar atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma jēdzienu materiāltiesiskā nozīmē.
2. Ja vienā kriminālprocesā tiek iztiesāta daļa no turpināta noziedzīga nodarījuma, bet citā kriminālprocesā – cita tā daļa, tas ne vienmēr nozīmēs *ne bis in idem* principa pārkāpumu.
   Lai gan abos kriminālprocesos iztiesātais turpinātais noziedzīgais nodarījums materiāltiesiskā nozīmē ir tas pats, tā daļas var būt pietiekami patstāvīgas laika un vietas ziņā.[73] Savukārt kopīgais subjektīvais elements (vienots nodoms) nav pietiekams, lai atzītu, ka attiecīgās darbības ir kļuvušas savstarpēji nedalāmi saistītas laikā un telpā.[74]

---

[72] Piemēram, Vācijas Federālā Augstāka tiesa atzinusi: ja spriedums par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu attiecas tikai uz daļu no laikposma, kurā tas izdarīts (konkrētajā lietā – uz neatļautu šaujamieroča valdījumu 1986. gada 17. janvārī), bet vēlāk atklāts, ka tas aptvēris plašāku laikposmu (konkrētajā gadījumā, sākot no 1984. gada), šī fakta nezināšana pirmajā kriminālprocesā nav šķērslis pieņemt, ka notiesāšana aptver visu līdz šim spriedumam ilgstošo noziedzīgo nodarījumu kopumā: Urteil vom 16.03.1989, 4 StR 60/89, Rn. 2–3. Pieejams: https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1989-03-16/4-StR-60_89 [aplūkots 08.02.2025.]

[73] Piemēram, Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka nodarījums, uz kuru attiecas Spānijas spriedums, un nodarījums, uz ko attiecas Portugāles spriedums, nav identiski. Iesniedzējtiesas minētais apstāklis, ka Spānijā un Portugālē veiktie pārkāpumi būtu kvalificējami kā "turpināts noziedzīgs nodarījums" atbilstoši Spānijas tiesībām, šo secinājumu neatspēko, jo Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 2. punkta vajadzībām faktiskais nodarījums ir jāizvērtē, pamatojoties uz objektīviem elementiem, kas saskaņā ar šā sprieduma 31. punktā minēto judikatūru nav atkarīgi no juridiskās kvalifikācijas atbilstoši valsts tiesībām. Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 21. septembra spriedums lietā Nr. C-164/22, 37. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62022CJ0164&qid=1745585974585 [aplūkots 08.02.2025.]

[74] Ja attiecīgās darbības neveido nedalāmu kopumu tikai ar to, ka tiesa, kuras izskatīšanā ir otrā tiesvedība, konstatē, ka varbūtējais šo darbību izdarītājs ir rīkojies ar vienotu noziedzīgu nodomu, nepietiek, lai norādītu, ka pastāv konkrētu apstākļu, kas savstarpēji ir nedalāmi, kopums, kuru aptver jēdziens "tas pats nodarījums" Šengenas konvencijas 54. panta izpratnē. "Kā to īpaši uzsvēra Eiropas Kopienu Komisija, subjektīva saikne starp nodarījumiem, sakarā ar kuriem uzsāktas krimināla tiesvedības divās dažādās līgumslēdzējās valstīs, obligāti nenozīmē, ka pastāv objektīva saikne starp attiecīgajiem nodarījumiem, kurus līdz ar to varētu nošķirt laikā un vietā, kā arī pēc to rakstura." Ievērojot minēto, atzīts, ka dažādi nodarījumi, kas izpaužas tādējādi, ka, pirmkārt, vienā līgumslēdzējā valstī, glabājot naudas līdzekļus, kas iegūti, tirgojot narkotiskas vielas, un, otrkārt, valūtas maiņas punktā citā līgumslēdzējā valstī mainot naudas summas, kas arī iegūtas šādas tirdzniecības rezultātā,

3. Noziedzīgi nodarījumi, kas veido ideālo kopību, no materiāltiesiskā viedokļa ir atsevišķi (patstāvīgi) noziedzīgi nodarījumi. Tomēr to iztiesāšana divos dažādos procesos parasti būs uzskatāma par *ne bis in idem* principa pārkāpumu, jo ideālā kopība visbiežāk veidojas gadījumos, kad noziedzīgie nodarījumi ir nedalāmi saistīti laikā un telpā. Tāpēc, piemēram, nebūtu pieļaujams, ja atsevišķi tiktu iztiesāta transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē (KL 262. panta 1.[1] daļa) un vienlaikus izdarītā izvairīšanās no tiesas nolēmuma pildīšanas, vadot transportlīdzekli laikā, kad ar tiesas spriedumu vadīšanas tiesības bija atņemtas (KL 312. pants).
   Tomēr iespējami izņēmumi, ja ideālo kopību veido tādi noziedzīgie nodarījumi, kas ir pietiekami skaidri nošķirami laikā un telpā. Tas raksturīgs tādiem gadījumiem, kad ideālajā kopībā ietilpstošo noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses pārklājas tikai minimāli. Piemēram, apvienošanās organizētā, ar ieroci bruņotā grupā (bandā) noziegumu izdarīšanai (KL 224. panta pirmā daļa) un šajā bandā izdarītie noziegumi veido ideālo kopību. Apvienošanās bandā kā ilgstošs noziegums ideālajā kopībā apvieno arī bandā izdarītos noziegumus, taču tie parasti ir nošķirami laikā un tāpēc var tikt iztiesāti atsevišķi.
4. Noziedzīgu nodarījumu, kas veido reālo kopību, iztiesāšana atsevišķos kriminālprocesos parasti netiks uzskatīta par *ne bis in idem* principa pārkāpumu, jo tie parasti ir nošķirami laikā un telpā. Tomēr arī reālās kopības gadījumā iespējami izņēmumi, proti, ja starp noziedzīgiem nodarījumiem pastāv īpaši cieša saistība laikā un telpā un ja to atsevišķa iztiesāšana būtu mākslīga vienota nodarījuma saskaldīšana. Taču vienīgi sakritība laikā nebūs pietiekoša. Tādēļ, piemēram, sodīšana par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu, piemēram, par uzturēšanās ierobežojuma pārkāpumu, parasti nav šķērslis kriminālvajāšanai par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti ilgstošā noziedzīgā nodarījuma periodā un veido ar to reālo kopību, piemēram, par zādzību.[75]

Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas judikatūrā, piemērojot *ne bis in idem* principu, ir pausti līdzvērtīgi secinājumi par noziedzīgu nodarījumu reālās un ideālās kopības nozīmi.

Lietas apstākļi, ko apvieno noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziens, parasti atbilst arī vienam nodarījumam procesuālā nozīmē no konstitucionālo tiesību viedokļa. Savukārt vairāki patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi materiāltiesiskā nozīmē, kas veido reālo kopību, parasti ir viens nodarījums procesuālā nozīmē tikai tad, ja atsevišķās darbības ne vien ārēji saplūst, bet arī to pamatā esošo notikumu dēļ – ņemot vērā to krimināltiesisko nozīmi – ir savstarpēji

nav uzskatāmi par "to pašu nodarījumu" Šengenas konvencijas 54. panta izpratnē tikai tāpēc, ka kompetentā valsts tiesa konstatē, ka šos nodarījumus aptver vienots noziedzīgs nodoms. Eiropas Savienības Tiesas 2007. gada 18. jūlija spriedums lietā Nr. C-367/05, 29., 30., 36. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62005CJ0367&qid=1745586603592 [aplūkots 08.02.2025.]

[75] Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Hamburg): Urteil vom 23.03.1999, II b 6/99. Pieejams: reģistrēta pieeja [aplūkots 28.02.2025.]

iekšēji tik cieši saistītas, ka vienas darbības kaitīguma un vainas saturs nav pareizi novērtējams bez apstākļiem, kas noveduši pie otras darbības, un to atsevišķa novērtēšana un iztiesāšana tiktu uztverta kā vienota dzīves notikuma mākslīga saskaldīšana.[76]

Turpmākajās apakšnodaļās tiks iztirzāti apsūdzības norobežošanas un jaunas (papildu) apsūdzības nošķiršanas aspekti atsevišķu kategoriju noziedzīgos nodarījumos.

3. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: ilgstoši noziedzīgi nodarījumi

3.1. Ilgstošu noziedzīgu nodarījumu raksturojums

Saskaņā ar KL 23. panta otro daļu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu cita starpā veido ilgstoši noziedzīgi nodarījumi.

Šiem noziedzīgiem nodarījumiem ir raksturīgs tas, ka to objektīvās puses realizācija notiek nepārtraukti noteiktu laikposmu,[77] piemēram:

- KL 170. pants – izvairīšanās no uzturēšanas;
- KL 253. panta pirmā daļa – neatļauta narkotisko un psihotropo vielu glabāšana, pārvadāšana bez nolūka tās realizēt;
- KL 262. panta pirmā daļa – transportlīdzekļa vadīšana alkohola vai citu apreibinošo vielu ietekmē, ja nav atbilstošas kategorijas transportlīdzekļa vadīšanas tiesību;
- noziedzīgi nodarījumi bezdarbības formā.[78]

Ilgstoša noziedzīga nodarījuma īslaicīga pārtraukšana parasti to nenoslēdz un līdz ar to nesadala divos patstāvīgos noziedzīgos nodarījumos vismaz tajos gadījumos, kad vainīgais jau sākotnēji bija nodomājis pēc pārtraukuma to turpināt. Piemēram, narkotisko vielu pārvadāšana kā atsevišķs ilgstošs noziedzīgs nodarījums parasti netiek uzskatīts par pabeigtu (šī jēdziena faktiskā, bet ne juridiskā nozīmē!), ja vainīgais īslaicīgi ir pārtraucis braucienu, lai uzpildītu degvielu vai iegādātos cigaretes un ir iecerējis turpināt ceļu, lai nobrauktu lielāku attālumu.[79]

---

[76] Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas lieta: Beschluss vom 16.03.2006, 2 BvR 111/06, Rn. 10. Pieejams: https://lexetius.com/2006,4161 [aplūkots 08.04.2025.]

[77] KL 23. panta ceturtajā daļā ietvertai ilgstošā noziedzīgā nodarījuma definīcijai ir būtiski trūkumi. Sk. definīcijas kritiku: *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 774.–776. lpp.

[78] Sk. vairāk par ilgstoša noziedzīga nodarījuma pazīmēm: *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 773.–806. lpp.

[79] Sk. vairāk par īslaicīgas pārtraukšanas nozīmi: turpat, 793.–796. lpp.

3.2. Ilgstoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika paplašināšana

Ja apsūdzība celta par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu, iztiesāšanas stadijā var rasties jautājums, vai noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikposma paplašināšana ir uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai tomēr tā ir jauna (papildu) apsūdzība.

Piemērojot abus iepriekš izvirzītos kritērijus – atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma jēdzienu un *ne bis in idem* principu –, šādas izmaiņas parasti būs vērtējamas kā apsūdzības grozīšana.

Kritērijs – noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē. Tā kā ilgstošs noziedzīgs nodarījums tiek uzskatīts par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu visā tā nepārtrauktas norises laikā, ieskaitot īslaicīgus pārtraukumus, izdarīšanas laikposma paplašināšana ir kvalificējama kā apsūdzības grozīšana, turklāt neatkarīgi no tā, vai paplašinātais laikposms attiecas uz periodu pirms vai pēc sākotnējās apsūdzības celšanas.

Piemēram, ja tiesā iesniegtajā apsūdzībā par izvairīšanos no uzturlīdzekļu došanas prokurors paplašina noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas periodu, ietverot tajā laikposmu no sākotnējās apsūdzības celšanas līdz tās grozīšanai, netiek celta jauna (papildu) apsūdzība, bet gan tiek grozīta sākotnējā apsūdzība. Šādā situācijā joprojām ir runa par to pašu noziedzīgo nodarījumu, kurā apsūdzība sākotnēji celta pirmstiesas kriminālprocesā; tā izdarīšana ir vienīgi turpinājusies pēc sākotnējās apsūdzības celšanas.

Atšķirīgs vērtējums ir pieļaujams vienīgi tad, ja konstatējami īpaši apstākļi, kas liecina, ka sākotnēji inkriminētais noziedzīgais nodarījums noteiktā brīdī ir noslēdzies un pēc tam uzsākts jauns noziedzīgs nodarījums, kas no tā nošķirams. Tomēr arī šādā situācijā apsūdzību iespējams paplašināt vismaz attiecībā uz to laikposmu, kurā pirmais noziedzīgais nodarījums vēl nebija noslēdzies.

Kritērijs – *ne bis in idem* princips. Analogs secinājums izriet, ja uzdoto jautājumu analizē *ne bis in idem* principa kontekstā.

Notiesājošs spriedums par daļu no ilgstoša noziedzīga nodarījuma ir šķērslis personas sodīšanai no jauna, ja pēc sprieduma taisīšanas tiek atklāts, ka iztiesātais noziedzīgais nodarījums ir aptvēris plašāku laikposmu, nekā tas konstatēts agrāk taisītajā spriedumā. Šādā gadījumā otrreizēja kriminālvajāšana un sodīšana par vēlāk atklāto ilgstošā noziedzīgā nodarījuma daļu nav pieļaujama, jo tas būtu *ne bis in idem* principa pārkāpums. Šis princips tiks pārkāpts pat tad, ja ilgstoša noziedzīgā nodarījuma divas daļas tiek iztiesātas divos atsevišķos kriminālprocesos, bet attiecīgie laikposmi nesakrīt (nepārklājas).[80]

[80] Piemēram, Vācijas Federālā Augstāka tiesa atzinusi: ja spriedums par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu attiecas tikai uz daļu no laikposma, kurā tas izdarīts (konkrētajā lietā – uz neatļautu šaujamieroča valdījumu 1986. gada 17. janvārī), bet vēlāk atklāts, ka tas aptvēris plašāku laikposmu (konkrētajā gadījumā, sākot no 1984. gada), šī fakta nezināšana pirmajā kriminālprocesā nav šķērslis pieņemt, ka notiesāšana aptver visu līdz šim spriedumam ilgstošo noziedzīgo nodarījumu kopumā: Urteil vom 16.03.1989, 4 StR 60/89, Rn. 2–3. Pieejams: https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1989-03-16/4-StR-60_89 [aplūkots 08.02.2025.]

Arī Latvijas Senāts starpkaru periodā ir piemērojis līdzīgu pieeju, konkrētajā lietā atzīstot, ka Sodu likuma par akcīzes noteikumu pārkāpumu 36. pantā lietotais jēdziens "tirgošanās" aptver arī ilgstošu darbību. Tāpēc, ja vainīgais šā likuma 35. pantā minētajos apstākļos ir tirgojies ar alkoholiskiem dzērieniem un par šādu noziedzīgu darbību pret viņu ierosināta kriminālvajāšana pēc Sodu likuma par akcīzes noteikumu pārkāpumu 36. panta, attiecīgais tiesas spriedums attiecināms ne tikai uz tiem atsevišķiem alkoholisko dzērienu pārdošanas gadījumiem, par kuriem bija celta apsūdzība. Šāds spriedums aptver arī citus alkoholisko dzērienu pārdošanas gadījumus, kaut arī tie lietas iztiesāšanas laikā vēl nebija atklāti, ja vien šāda noziedzīgā darbība norisinājusies līdz lietas ierosināšanai par bezpatenta tirgošanos ar alkoholiskiem dzērieniem.[81]

Tas, ka atsevišķs ilgstošs noziedzīgs nodarījums sakrīt ar nodarījumu procesuālā nozīmē, ir skaidrots šādi.

Vienu atsevišķu noziedzīgu nodarījumu nedrīkst sadalīt divos nodarījumos procesuālā nozīmē, jo to, ko ir apvienojis noziedzīga nodarījuma sastāvs, procesuālās tiesības nedrīkst šķirt. Turklāt arī ilgstoša noziedzīga nodarījuma sastāvi paredz tikai vienas tiesiskās sekas, proti, vienu sodu. Ja noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir izpildījies tikai vienu reizi, var tikt piemērots tikai viens sods. Viena noziedzīga nodarījuma iztiesāšana divos atsevišķos kriminālprocesos neizbēgami noved pie divu sodu piespriešanas par to pašu noziedzīgu nodarījumu pat tad, ja faktiskie apstākļi atšķiras vietā un laikā.[82]

Līdzīgs viedoklis izteikts pārrobežu noziedzības kontekstā, piemērojot Šengenas konvencijas 54. pantu.

Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka šis pants ir interpretējams tādējādi, ka izšķirošais kritērijs tā piemērošanai ir nodarījuma identitāte, kas saprotama kā savstarpēji nedalāmi saistītu faktisko apstākļu kopums neatkarīgi no to juridiskās kvalifikācijas vai aizsargājamās tiesiskās intereses katrā no dalībvalstīm. Piemēram, nodarījums, kurš izpaužas kā kontrabandas ceļā ievestas tabakas pieņemšana vienā līgumslēdzējā valstī, kā arī tās ievešana citā līgumslēdzējā valstī un turpmākā glabāšana un kura kopīgā iezīme ir tāda, ka apsūdzētais, pret kuru tiek veikta kriminālvajāšana divās līgumslēdzējās valstīs, jau sākotnēji nolēmis transportēt minēto tabaku no tās pirmās pieņemšanas vietas cauri vairākām līgumslēdzējām valstīm līdz galamērķim (konkrētajā gadījumā – no Grieķijas caur Itāliju, Austriju un Vāciju uz Lielbritāniju), var tikt kvalificēts kā "viens un tas pats nodarījums" Šengenas konvencijas 54. pants izpratnē. Galīgais vērtējums šajā ziņā ir attiecīgo valstu kompetento iestāžu ziņā. Tas parasti noved pie atziņas par vienu nodarījumu, izņemot gadījumus, kad īpaši apstākļi pamato nošķirumu.[83]

---

[81] *Stumbergs, J.* Izvilkumi no Latvijas Senāta Krimināla Kasācijas departamenta spriedumiem: par laiku no 1930. gada 18. jūlija līdz 1934. gada 1. septembrim. Rīga: autora izdevums, 1934, 12. lpp.

[82] *Cording, S.* Der Strafklageverbrauch bei Dauer- und Organisationsdelikten. Berlin: Duncker und Humblot, 1993, S. 151–152.

[83] Piemēram, būtisks brauciena pārtraukums var veidot robežšķirtni, kas noved pie tā, ka brauciens sastāv no diviem savstarpēji nošķiramiem notikumu kompleksiem (nodarījumiem).

Arī to pašu narkotisko vielu eksportēšana no vienas valsts (konkrētajā gadījumā – Beļģijas) un importēšana uz citu valsti (konkrētajā gadījumā – Norvēģiju), par ko persona tiek saukta pie kriminālatbildības dažādās līgumslēdzējās valstīs, principā ir uzskatāma par "to pašu nodarījumu" konvencijas 54. panta izpratnē. Galīgais vērtējums šajā sakarā ir jāveic valstu kompetentajām tiesām.[84]

Tiesas kompetences robežas. Jautājumā par tiesas kompetenci, iztiesājot apsūdzību par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu, vienotas pieejas nav.

Austrijas Augstākā tiesa ir atzinusi, ka notiesājošs spriedums, piemēram, par izvairīšanos no uzturdošanas, nevar aptvert laikposmu, par kuru netika celta nedz sākotnējā apsūdzība pirmstiesas kriminālprocesā, nedz grozītā (paplašinātā) apsūdzība iztiesāšanas gaitā.[85] Citiem vārdiem, nav pieļaujams, ja tiesa apsūdzēto notiesā par periodu no pēdējās grozītās apsūdzības līdz sprieduma taisīšanai, jo prezumptīvi noziedzīgie akti nākotnē nevar būt apsūdzības priekšmets.[86]

Vācijas tiesu prakse ir citāda.

Arī ilgstošāka preces uzglabāšana var radīt situāciju, kurā nav pamata braucienu atzīt par vienotu kontrabandas pārvadājumu. Līdzīga situācija var pastāvēt arī tad, ja brauciena sākumā nav noteikts konkrēts transportēšanas plāns un turpmākai rīcībai vai maršruta izvēlei nepieciešami papildu lēmumi – piemēram, ja pirms pārvadājuma turpināšanas noteiktos laikos jāsaņem norādījumi no organizētājiem. Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 09.06.2008, 5 StR 342/04, Rn. 13, 20, 28. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/5/04/5-342-04-1.php?referer=db [aplūkots 30.04.2025.]. Minētais nolēmums pieņemts, pamatojoties uz Eiropas Savienības Tiesas 2007. gada 18. jūlija spriedumu Nr. C-288/05 lietā par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

[84] Eiropas Savienības Tiesas 2006. gada 9. marta spriedums Nr. C-436/04 lietā par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, 14.–15., 42. punkts. Pieejams: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=917849D3D65C5806773DF999E3715E2D?text=&docid=57331&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1770474 [aplūkots 18.02.2025.]

[85] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 21.01.2008, Geschäftszahl 15Os164/07t. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20080121_OGH0002_0150OS00164_07T0000_000&Suchworte=RS0076157 [aplūkots 18.02.2025.]. Piemērs: pēc apsūdzības grozīšanas 1996. gada 21. jūnija tiesas sēdē prokurors apsūdzēja P. L. par uzturēšanas maksāšanas pienākuma nepildīšanu pret C. un S. "līdz datumam, kas vēl tiks precizēts". Ar 1996. gada 27. novembra spriedumu apsūdzētais atzīts par vainīgu par uzturlīdzekļu maksāšanas pienākuma nepildīšanu arī par laikposmu pēc 1996. gada 21. jūnija "līdz šodienai" (= sprieduma pasludināšanas datumam). Austrijas Augstākā tiesa atzina, ka apgabaltiesa ir pārkāpusi apsūdzības principu, jo nākotnes notikumi kā apsūdzības priekšmets ir izslēgti jau pašā pamatā. Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 22.04.1998, Geschäftszahl 13Os37/98. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19980422_OGH0002_0130OS00037_9800000_000&Suchworte=RS0097745 [aplūkots 18.02.2025.]

[86] Austrijas Augstākās tiesas lietas: Entscheidungsdatum 03.11.1999, Geschäftszahl 13Os137/99. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19991103_OGH0002_0130OS00137_9900000_000&Suchworte=RS0109969+; Entscheidungsdatum 31.01.2001, Geschäftszahl 13Os9/01. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20010131_OGH0002_0130OS00009_0100000_000&Suchworte=RS0109969+ [aplūkotas 19.02.2025.]

Tiek uzskatīts, ka apsūdzības grozīšana tiesā nav nepieciešama: iztiesājot lietu par uzturēšanas pienākuma nepildīšanu kā ilgstošu noziedzīgu nodarījumu, gan pirmās instances tiesai, gan apelācijas tiesai ir jāpārbauda apsūdzētā rīcība vainas jautājumā līdz pēdējai tiesas sēdei.

Izskatāmajā lietā 2009. gada 24. februāra apsūdzības rakstā apsūdzētajam tika izvirzīta apsūdzība par uzturēšanas pienākumu nepildīšanu "kopš 2007. gada 1. aprīļa". Tādējādi apelācijas instances tiesai, kas izskatīs šo lietu no jauna, būs jāpārbauda un jāapspriež apsūdzētā finansiālās spējas par visu laikposmu no 2007. gada aprīļa līdz atkārtotai lietas izskatīšanai pēc būtības tiesas sēdē, ievērojot aizliegumu pasliktināt apsūdzētā stāvokli.[87]

Autora ieskatā, Latvijas tiesiskās domas kontekstā organiskāk iekļaujas Austrijas pieeja.

Ja ilgstošs noziedzīgs nodarījums tiek turpināts arī pēc sprieduma taisīšanas, Vācijā dominē viedoklis, ka notiesājošs spriedums par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu to pārtrauc, un prettiesiskā stāvokļa turpināšana pēc sprieduma ir uzskatāma par jaunu atsevišķu ilgstošu noziedzīgu nodarījumu – vismaz tad, ja nodoms saglabāt šo stāvokli ir pieņemts no jauna.[88]

3.3. Valdījumā esošu aizliegto priekšmetu saraksta papildināšana

Ilgstošs noziedzīgs nodarījums var izpausties arī kā aizliegtu priekšmetu, piemēram, narkotisko vielu vai šaujamieroču, neatļauta glabāšana (valdījums).

Ja pirmstiesas izmeklēšanā apsūdzība ir celta par aizliegtu priekšmetu glabāšanu vienā adresē, iztiesāšanas stadijā var rasties jautājums, vai apsūdzības papildināšana ar tā paša veida priekšmetu glabāšanu tajā pašā periodā vēl citā adresē ir uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai tomēr ir jauna (papildu) apsūdzība.

Cik autoram zināms, šis jautājums līdz šim nav ticis analizēts ne Latvijas krimināltiesību teorijā, ne tiesu praksē, tāpēc turpmāk tas tiks aplūkots Vācijas tiesu prakses kontekstā.

Kritērijs – noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē. Vācijas judikatūrā pastāv viedoklis, ka vienlaicīga dažāda veida narkotisko vielu glabāšana veido vienu pārkāpumu,[89] citiem vārdiem, šāda rīcība veido narkotisko vielu neatļautas

---

[87] Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Koblenz): Beschluss vom 03.11.2010, 2 Ss 184/10. Pieejams: http://www.burhoff.de/insert/?/asp_weitere_beschluesse/inhalte/1202.htm [aplūkots 19.02.2025.]. Piezīme – aizliegums pasliktināt apsūdzētā stāvokli Vācijā attiecas tikai uz sodu, bet ne noziedzīga nodarījuma juridisko kvalifikāciju.

[88] Sk. vairāk par šo jautājumu: *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 798.–803. lpp.

[89] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Beschluss vom 12.10.2004, 4 StR 358/04, Rn. 3–5. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/04/4-358-04.php; Beschluss vom 25.02.2015, 4 StR 516/14, Rn. 5. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/14/4-516-14.php [aplūkotas 21.02.2025.]

glabāšanas sastāvu tikai vienreiz,[90] pat ja personīgai lietošanai paredzētās narkotiskās vielas dažādos daudzumos tiek glabātas dažādās vietās. Šāda pieeja balstās uz uzskatu, ka narkotisko vielu glabāšana dažādās vietās nemaina to, ka valdījums (glabāšana) ir pastāvējis vienlaikus. Vainīgā uzturēšanās glabāšanas vietā nav uzskatāma par valdījuma nosacījumu.[91]

Analogs viedoklis izteikts par vairāku ieroču vienlaicīgu glabāšanu dažādās vietās.[92]

Autora ieskatā, par izšķirošu ir uzskatāms arguments, ka vainīgā uzturēšanās aizliegto priekšmetu glabāšanas vietā nav valdījuma (glabāšanas) obligāts nosacījums. Līdz ar to visu aizliegto priekšmetu, kas atbilst tā paša noziedzīgā nodarījuma sastāvam, vienlaicīga glabāšana (arī dažādās vietās) ir atsevišķs (vienots) ilgstošs noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē.

No minētā izriet, ka gadījumā, ja apsūdzība ir celta par aizliegtu priekšmetu glabāšanu vienā adresē, tad apsūdzības papildināšana par tāda paša veida aizliegtu priekšmetu glabāšanu citā adresē tajā pašā periodā ir uzskatāma par apsūdzības grozīšanu.

Kritērijs – *ne bis in idem* princips. Analogs secinājums izriet, uzdoto jautājumu aplūkojot *ne bis in idem* principa kontekstā.

Vācijas judikatūrā ir atzīts: ņemot vērā, ka vienlaicīgs vairāku ieroču valdījums, realizējot faktisko varu pār tiem, pārkāpj likumu tikai vienu reizi, notiesājošs spriedums par neatļautu ieroču glabāšanu attiecas uz visiem ieročiem, kas tolaik bijuši apsūdzētā valdījumā. Tam, vai izmeklēšanas iestādēm bija zināms par visiem šiem ieročiem, nav nozīmes.[93]

Tomēr šaujamieroča neatļauta glabāšana un pārvadāšana kā ilgstoši noziedzīgi nodarījumi tiek pārtraukti ar šaujamieroča pielietošanu.

Šaujamieroča neatļauts valdījums (faktiskās varas realizēšana/pārvadāšana) kā ilgstošs noziedzīgs nodarījums piedzīvo materiāltiesisku cezūru, ja ieroča valdītājs vēlāk ar šo ieroci nolemj izdarīt noziedzīgu nodarījumu (piemēram, slepkavības mēģinājumu). Ilgstošais noziedzīgais nodarījums pirms un pēc jaunā

---

[90] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 25.02.2015, 4 StR 516/14, Rn. 5. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/14/4-516-14.php [aplūkots 19.02.2025.]

[91] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 12.10.2004, 4 StR 358/04, Rn. 3–5. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/04/4-358-04.php [aplūkots 21.02.2025.]. Atšķirīgs vērtējums dots par situācijām, kurās daļa narkotisko vielu glabāta personīgai lietošanai, bet daļa realizācijai. Sk. vairāk par šo jautājumu un izņēmumiem no turpināta noziedzīga nodarījuma nedalāmības principa: *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 797. lpp.

[92] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluß vom 03.08.2000, 4 StR 290/00, Rn. 3. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/00/4-290-00.php3 [aplūkots 22.02.2025.]

[93] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 31.07.1980, 4 StR 340/80, Rn. 7. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/2bed8b70-4f4c-467b-b3a4-8337a6bd1e4b [aplūkots 19.02.2025.]

noziedzīgā nodarījuma, kas izdarīts ar šaujamieroci, katrs vērtējams kā patstāvīgs. Savukārt ar šaujamieroci izdarītais noziedzīgais nodarījums (slepkavības mēģinājums) veido ideālo kopību ar noziedzīgo nodarījumu pret ieroču apriti.[94]

Tas nozīmē, ka gadījumā, ja, piemēram, apsūdzība ir celta tikai par nodarījumu, kas saistīts ar ieroča pielietošanu, apsūdzības papildināšana par ieroča glabāšanu pirms tā pielietošanas ir uzskatāma par jaunu (papildu) apsūdzību. Izņēmums būtu attiecināms uz tiem gadījumiem, kad šaujamieroča glabāšana un vēlāka tā izmantošana ir vērtējuma kā turpināta noziedzīga nodarījuma epizodes, jo arī vairāki ilgstoši noziedzīgi nodarījumi, ko aptver vienots nodoms, var veidot vienu turpinātu noziedzīgu nodarījumu.

Ilustrācijai piemērs. Lietā tika celta apsūdzība par slepkavības mēģinājumu un neatļautu šaujamieroča nēsāšanu, kas kopumā veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību.

Saskaņā ar apsūdzību notikuma dienā pēc sarunas ar cietušo apsūdzētais izdarīja šāvienu no pistoles ar 7,65 mm kalibra lodēm, nodarot cietušajam miesas bojājumu.

Vācijas Federālā Augstākā tiesa atzina, ka zemākās instances tiesa pamatoti secinājusi – šāviens izdarīts nepieciešamās aizstāvēšanās situācijā. Līdz ar to arī šā ieroča nēsāšana, kas cieši saistīta ar šo notikumu, nav krimināli sodāma. Līdz ar to apsūdzētais ir attaisnojams.

Pretēji zemākās instances tiesas viedoklim, apsūdzētais nevar tikt sodīts par ieroča glabāšanu un nēsāšanu laikā pirms tā pielietošanas, jo šie iepriekš izdarītie ilgstošie noziedzīgie nodarījumi un vēlāk sekojošā ieroča pielietošana veido vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus materiāltiesiskā izpratnē. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad, kā tas konstatēts konkrētajā lietā, ieroča pielietošana nav krimināli sodāma.

Šaujamieroču aprites noteikumu pārkāpumi, kas attiecas uz laiku pirms ieroča pielietošanas, nebija šī kriminālprocesa priekšmets. Apsūdzība tika celta vienīgi par šaujamieroča pielietošanu, kuru tiesa atzina par izdarītu nepieciešamās aizstāvēšanās situācijā. Tas, ka apsūdzētais pirms tam neatļauti glabājis šaujamieroci un līdz apsūdzībā minētajam notikumam to nēsājis, apsūdzībā nebija norādīts.

Šādu nodarījumu iztiesāšanas stadijā būtu iespējams iekļaut šajā kriminālprocesā tikai ar papildu apsūdzību, kas celta saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 266. panta noteikumiem. Tas šajā gadījumā nav noticis.[95]

---

[94] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Urteil vom 15.04.1998, 2 StR 670/97, Rn. 5. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/8b245782-bf38-41c5-b42d-1edefedc922b; Beschluss vom 20.10.2015, 4 StR 343/15, Rn. 4. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/15/4-343-15.php; Beschluss vom 30.04.2024, 6 StR 536/23. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/6/23/6-536-23.php [aplūkotas 19.02.2025.]

[95] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 27.12.2011, 2 StR 380/11. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/11/2-380-11.php [aplūkots 19.03.2025.]

3.4. Pienākuma ilgstoša nepildīšana

Ilgstošs noziedzīgs nodarījums var izpausties arī kā pienākuma ilgstoša nepildīšana (bezdarbība), kas izraisa vairākas laika ziņā nošķirtas noziedzīgas sekas.

Piemēram, cietuma ārsts, pamanījis uz ieslodzītā ķermeņa hematomas un apzinoties, ka tās, iespējams, radušās vardarbības rezultātā, neveic nepieciešamos pasākumus, lai ierosinātu šī incidenta izmeklēšanu. Turpmāk šis ieslodzītais un vēl septiņi citi tiek pakļauti cietuma uzrauga vardarbībai. Tādējādi cietuma ārsta bezdarbība ir iemesls dažāda smaguma miesas bojājumu nodarīšanai kopumā astoņām personām. Šo kaitējumu būtu bijis iespējams novērst, ja ārsts savlaicīgi būtu reaģējis, lai rosinātu viņa konstatētā incidenta izmeklēšanu.

Rodas jautājums, vai cietuma ārsts ir atbildīgs par vienu noziedzīgu nodarījumu vai par astoņiem atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem – miesas bojājumu nodarīšanu bezdarbības formā aiz neuzmanības. Turklāt, ja iztiesāšanas stadijā tiek konstatēts, ka ārsta bezdarbības rezultātā miesas bojājumi nodarīti arī devītajam ieslodzītajam, vai apsūdzības papildināšana ar šīm sekām uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai tomēr – par jaunas (papildu) apsūdzības celšanu.

Atbildot uz pirmo jautājumu, jāņem vērā turpmākais.

Lai noteiktu, vai vairākas noziedzīgās sekas izraisījusi viena un tā pati bezdarbība (kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums KL 23. panta izpratnē), ir jāvērtē, kāda darbība bija nepieciešama pienākuma izpildei un seku novēršanai. Ja runa ir par vienu prettiesiski neveiktu darbību, kas būtu novērsusi visas sekas, tādā gadījumā ir izdarīts viens atsevišķs noziedzīgs nodarījums bezdarbības formā.[96] Savukārt, ja vairāku (arī līdzīgu) pienākumu izpilde prasa atsevišķas darbības, tad šo pienākumu neizpilde parasti nozīmē, ka ir izdarīti vairāki atsevišķi noziedzīgi nodarījumi bezdarbības formā, kas veido noziedzīgo nodarījumu reālo kopību.[97]

Minētajā piemērā pienākuma izpilde būtu izpaudusies kā viena darbība – incidenta izmeklēšanas ierosināšana. Tādēļ apsūdzētā rīcība kvalificējama kā viens noziedzīgs nodarījums – miesas bojājumu nodarīšana aiz neuzmanības (bezdarbības formā), nevis kā astoņi atsevišķi noziedzīgi nodarījumi aiz neuzmanības.[98]

No minētā izriet atbilde arī uz nākamo jautājumu.

Ja apsūdzētā bezdarbība veido vienu ilgstošu noziedzīgu nodarījumu, tad apsūdzības papildināšana ar jaunu cietušo būs apsūdzības grozīšana, jo apsūdzībā

---

[96] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 06.07.1990, 2 StR 549/89, Rn. 77. Pieejams: https://openjur.de/u/59498.html [aplūkots 19.03.2025.]

[97] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 15.03.2012, 5 StR 288/11, Rn. 22. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/5/11/5-288-11.php [aplūkots 20.03.2025.]. Šādā nozīmē ir lēmusi arī Vācijas Reiha tiesa: Urteil vom 30.04.1942, 3D 11/42 (RGSt 76, 140). Pieejams: https://rgst.staatsbibliothek-berlin.de/judgments/76%2Frgre976049140 [aplūkots 20.03.2025.]

[98] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 14.08.1970, 2 StR 299/70. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/2e1003f8-d408-43dc-8ade-29c361b686ad [aplūkots 20.03.2025.]

netiek inkriminēts jauns noziedzīgs nodarījums, bet gan papildināta informācija par tā paša ilgstošā noziedzīgā nodarījuma sekām (miesas bojājumu nodarīšanu devītajam ieslodzītajam).

4. Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana: turpināti noziedzīgi nodarījumi

4.1. Turpināta noziedzīga nodarījuma raksturojums

Turpināta noziedzīga nodarījuma galvenā atšķirība no ilgstoša noziedzīga nodarījuma ir šāda: ilgstošs noziedzīgs nodarījums tiek izdarīts nepārtraukti, ikvienā laika brīdī, ieskaitot vismazākās laika mērvienības, savukārt turpināts noziedzīgs nodarījums tiek izdarīts epizodiski, ar noteiktiem laika intervāliem.[99]

Turpināts noziedzīgs nodarījums sastāv no divām vai vairākām atsevišķām epizodēm, kas parasti ir nošķirtas laikā, un katra no tām atbilst noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm. Šīs epizodes apvieno vienots nodoms, taču juridiski tās kopā tiek uzskatītas par vienu atsevišķu noziedzīgu nodarījumu (sk. KL 23. panta otro un trešo daļu).

Turpinātu noziedzīgu nodarījumu var veidot arī tādas epizodes, kas katra atsevišķi veido ilgstošu noziedzīgu nodarījumu.[100]

Turpināta noziedzīga nodarījuma konstrukcija, kas vienā juridiskā vienībā apvieno laika ziņā nošķirtas un līdz ar to patstāvīgas noziedzīgas darbības, dažkārt tiek dēvēta arī par "juridisko fikciju".[101] No minētā izriet, ka gadījumā, ja vairākas secīgi izdarītas darbības no krimināltiesību viedokļa ir zaudējušas savu patstāvību un tikai to kopums veido vienu atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, šo darbību kopums visos juridiskajos aspektos būtu jāaplūko kā nedalāms veselums.[102]

---

[99] Autora precizējums – šāds turpināta noziedzīga nodarījuma raksturojums nederēs tikai tiem gadījumiem, kad turpināta noziedzīga nodarījuma epizodes veido vairāki ilgstoši noziedzīgi nodarījumi.

[100] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 10.06.1980, Geschäftszahl 10Os74/80 (10Os75/80). Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokument nummer=JJT_19800610_OGH0002_0100OS00074_8000000_000 [aplūkots 21.03.2025.]

[101] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 11.08.1993, 3 StR 361/92, Rn. 26. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/d678e15a-2444-4ba7-9d77-861ef08b76a9 [aplūkots 16.05.2025.]

[102] Sk. vairāk par šo jautājumu un izņēmumiem no šī nedalāmības principa: *Leja, M.* Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 812.–814., 863.–864. lpp.

4.2. Apsūdzības papildināšana ar jaunām turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm

Kritērijs – noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē. Ja pirmstiesas izmeklēšanā apsūdzība ir celta par daļu no turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm, iztiesāšanas stadijā var rasties jautājums, vai apsūdzības papildināšana ar citām tā paša turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm ir uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai par jaunu (papildu) apsūdzību.

Ņemot vērā iepriekš sniegtā turpinātā noziedzīgā nodarījuma raksturojumu, apsūdzības papildināšana ar citām tā paša turpinātā noziedzīgā nodarījuma epizodēm ir vērtējama tāpat kā apsūdzības papildināšana, paplašinot ilgstoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas periodu, proti, abos gadījumos tā ir apsūdzības grozīšana.

Visas turpināta noziedzīga nodarījuma epizodes kopā ir atsevišķs (vienots) turpināts noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē. Tādējādi, ja sākotnējā apsūdzība ir celta par daļu no turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm, tad tā papildināšana tiesā ar citām tā paša turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm ir apsūdzības grozīšana, nevis jauna (papildu) apsūdzība.

Šāda pieeja ir uzskatāma par pamatotu arī no procesuālās ekonomijas viedokļa, jo veicina visa atsevišķā (vienotā) turpinātā noziedzīgā nodarījuma iztiesāšanu vienā krimināprocesā, novēršot tā mākslīgu saskaldīšanu un iztiesāšanu vairākos kriminālprocesos.

Tomēr kā atsevišķa problēma ir izceļama turpināta noziedzīga nodarījuma robežu noteikšana. Tas ir jautājums, kas prasa padziļinātu izpēti un kam autors ir pievērsies savā iepriekšējā darbā.[103]

Kritērijs – *ne bis in idem* princips. Šī jautājuma izvērtējums *ne bis in idem* principa kontekstā neļauj sniegt viennozīmīgu atbildi, jo tā piemērošana attiecībā uz turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem gan doktrīnā, gan judikatūrā tiek vērtēta pretrunīgi.

Lai gan turpināts noziedzīgs nodarījums – tieši tāpat kā ilgstošs noziedzīgs nodarījums – no materiālo krimināltiesību viedokļa ir atsevišķs noziedzīgs nodarījums un arī uz turpinātu noziedzīgu nodarījumu var attiecināt argumentu, ka to, ko ir apvienojušas materiālās krimināltiesības, procesuālās tiesības nedrīkst šķirt, šis jautājums ir strīdīgs.

Vācijas tiesu praksē atsevišķās situācijās ir pieļauta zināma atkāpšanās no turpināta noziedzīga nodarījuma nedalāmības principa. *Ne bis in idem* principa kontekstā vērojama kazuistiska pieeja, proti, atsevišķās situācijās atzīts,

[103] Leja, M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 809.–884. lpp.

ka turpinātu noziedzīgu nodarījumu var iztiesāt vairākos kriminālprocesos pa daļām, savukārt citās situācijās šāda pieeja tiek uzskatīta par nepieļaujamu.[104]

Austrijas tiesu praksē ir akceptēta vienkāršotāka pieeja.

Austrijas Augstākā tiesa ir atzinusi, ka turpināta noziedzīga nodarījuma gadījumā ar notiesājošu spriedumu visas atsevišķās epizodes tiek aptvertas un sodītas tikai tad, ja attiecīgais noziedzīgo darbību kopums ir kļuvis par sprieduma priekšmetu, pamatojoties uz to (precīzi uzskaitītu vai vispārinošu) individualizāciju. Sprieduma kā procesuāla šķēršļa efekts šajos gadījumos attiecas vienīgi uz tām atsevišķajām epizodēm, kas spriedumā ir individualizētas kā konkrēti vēsturiski notikumi. Tādēļ, ja ir iztiesāta tikai daļa no turpināta noziedzīga nodarījuma, tad atsevišķās epizodes, ko spriedums nav aptvēris, joprojām gan materiāli, gan procesuāli var iztiesāt citā kriminālprocesā. Citiem vārdiem, lai gan turpināts noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē ir atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums, procesuālā nozīmē to var sadalīt daļās, kuras, nepārkāpjot dubultās sodīšanas aizliegumu, ir pieļaujams iztiesāt atsevišķi.[105]

Arī Eiropas Savienības tiesībās šis jautājums tiek skatīts līdzīgi, proti, ja vienā līgumslēdzējas valstī tiek iztiesāta daļa no turpināta noziedzīga nodarījuma, bet citā līgumslēdzējas valstī cita tā daļa, tas nebūt nenozīmē *ne bis in idem* principa pārkāpumu, jo turpināta noziedzīga nodarījuma daļas var būt pietiekami patstāvīgas laika un vietas ziņā.[106] Kopīgais subjektīvais elements (vienots nodoms) nav pietiekams, lai atzītu, ka attiecīgās darbības ir kļuvušas savstarpēji nedalāmi saistītas laikā un telpā.[107]

Galīgais secinājums. Kā pamatots iepriekš, lai konstatētu apsūdzības grozīšanu, nevis jaunas (papildu) apsūdzības celšanu, pietiek ar viena kritērija izpildīšanos. Tāpēc turpināta noziedzīga nodarījuma gadījumā pietiekami ir konstatēt, ka jaunajā apsūdzībā iekļautās papildu epizodes ir daļa no tā paša atsevišķā (vienotā) noziedzīgā nodarījuma (sk. KL 23. panta otro un trešo daļu). Līdz ar to nav nepieciešams galīgi izšķirt jautājumu, vai tā paša turpināta noziedzīga nodarījuma dažādu epizožu iztiesāšana divos kriminālprocesos pārkāpj *ne bis in idem* principu.

---

[104] Sk. vairāk par šo jautājumu un iespējamiem izņēmumiem no turpināta noziedzīga nodarījuma nedalāmības principa: turpat, 838.–842. lpp.

[105] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 20.11.1985, Geschäftszahl; 10Os211/84. Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19851120_OGH0002_0100OS00211_8400000_000 [aplūkots 21.03.2025.]

[106] Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 21. septembra spriedums lietā Nr. C-164/22, 35.–37. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62022CJ0164&qid=1745585974585 [aplūkots 22.03.2025.]

[107] Eiropas Savienības Tiesas 2007. gada 18. jūlija spriedums lietā Nr. C-367/05, 29., 30., 36. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62005CJ0367&qid=1745586603592 [aplūkots 23.03.2025.]

5. Pārkvalifikācija no viena noziedzīga nodarījuma uz noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību

5.1. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības raksturojums

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības identificēšana praksē nereti sagādā ievērojamas grūtības. Tam ir vairāki iemesli:

- nepilnības KL, definējot noziedzīgu nodarījumu daudzējādību un to veidus, kā arī to norobežošanu no normu konkurences;
- neskaidri un dažkārt pretrunīgi noziedzīgu nodarījumu ideālās un reālās kopības skaidrojumi;
- konsekvences trūkums tiesu praksē.

Autora ieskatā, noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība ir konstatējama, ja izpildījušies šādi trīs nosacījumi:

- viens nodarījums atbilst divu vai vairāku noziedzīgu nodarījumu pazīmēm;
- nepastāv normu konkurences pazīmes (kvalifikācija saskaņā ar vienu normu neaptver visu noziedzīgo rīcību un/vai kaitējumu);
- attiecīgo noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses pazīmes vismaz daļēji sakrīt (krustojas).

Ievērojot minēto, noziedzīgu nodarījumu ideālai kopībai nav pietiekoši, ja sakrīt subjektīvās puses pazīmes, piemēram, konstatējams vienots mērķis, identisks motīvs, sekošana galējam mērķim, vai vienā laikā pieņemts lēmums izdarīt vairākus noziedzīgus nodarījumus.

Lai gan noziedzīgi nodarījumi, kas veido ideālo kopību, sakrīt arī laikā, tomēr šī sakritība vien nebūs pietiekoša, ja to objektīvās puses vismaz daļēji nesakrīt. Tādēļ ideālā kopība neveidojas, piemēram, gadījumā, kad zādzība tiek izdarīta vienlaikus ar izvairīšanos no uzturlīdzekļu samaksas, jo šo noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses nepārklājas nevienā izpildes posmā.

5.2. Pārkvalifikācijas juridiskā būtība: grozījums vai jauna apsūdzība?

Ja pirmstiesas kriminālprocesā ir celta apsūdzība par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu (materiāltiesiskā nozīmē), iztiesāšanas stadijā var rasties jautājums, vai papildu noziedzīga nodarījuma inkriminēšana, kas kopā ar sākotnēji inkriminēto veido ideālo kopību, ir apsūdzības grozīšana vai jauna (papildu) apsūdzība. Piemēram, pirmstiesas izmeklēšanā ir celta apsūdzība pēc KL 262. panta $1.^1$ daļas (transportlīdzekļa vadīšana, ja izelpotā gaisa pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,5 promiles), bet pirmās instances tiesā papildus tiek inkriminēts KL 312. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums (izvairīšanās no tiesas nolēmuma pildīšanas), kas norisinājies vienlaicīgi ar transportlīdzekļa vadīšanu alkohola ietekmē.

Minētais jautājums šoreiz ir iztirzājams tikai *ne bis in idem* principa kontekstā.

Kritērijs – *ne bis in idem* princips. Noziedzīgus nodarījumus, kas veido ideālo kopību, nereti nav pieļaujams izmeklēt un iztiesāt divos dažādos kriminālprocesos.

ECT ir atzinusi: konstatējot, ka persona divos atsevišķos procesos notiesāta par diviem noziedzīgiem nodarījumiem, kas savā starpā atrodas ideālās kopības attiecībās, nevar automātiski secināt, ka pārkāpts dubultās sodīšanas aizliegums. Šeit jānošķir gadījumi, kad abi nodarījumi pārklājas vienīgi nedaudz, no tiem, kad abi nodarījumi pārklājas pēc būtiskiem sastāva elementiem (angļu val. – *essential elements*). Dubultas sodīšanas aizliegums pārkāpts tikai pēdējā gadījumā.[108] Turklāt vēlāk ECT ir precizējusi kritērijus, atzīstot, ka *ne bis in idem* princips aizliedz apsūdzēt vai tiesāt par "nodarījumu" otrreiz tiktāl, ciktāl tas izceļas no identiskiem faktiem vai faktiem, kas būtībā (angļu val. – *substantially*) ir tie paši.[109]

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā parasti šie nosacījumi būs izpildījušies.

Iepriekš minētajā piemērā abu noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses būtiskākā pazīme – transportlīdzekļa vadīšana – pilnībā sakrīt. Tāpat sakrīt abu noziedzīgo nodarījumu sākuma un beigu brīdis. Ja šie apstākļi tiktu iztiesāti divos nošķirtos kriminālprocesos – katrā pēc cita KL panta –, tas nozīmētu, ka persona tiktu pakļauta kriminālprocesam par vienu un to pašu braucienu, mākslīgi "saskaldot" vienotu notikumu. Līdz ar to tiktu pārkāpts *ne bis in idem* princips.

No minētā izriet nākamais secinājums: papildu noziedzīga nodarījuma inkriminēšana tiesā grozītajā apsūdzībā, kas kopā ar pirmstiesas izmeklēšanā inkriminēto veido ideālo kopību, ir jāuzskata par apsūdzības grozīšanu, nevis par jaunas (papildu) apsūdzības celšanu.

Ilustrācijai minams arī piemērs no Vācijas tiesu prakses.

Lietā tika konstatēts, ka pēc krodziņa apmeklējuma divi apsūdzētie uzaicināja 17 gadus vecu meiteni pievienoties viņiem braucienā ar automašīnu. Ceļā apsūdzētie nolēma stāties ar viņu dzimumattiecībās. Vadot transportlīdzekli, viens no apsūdzētajiem nogriezās uz nomaļu lauku ceļu, kur abi mēģināja ar varu piespiest cietušo piekrist dzimumaktam. Mēģinājums neizdevās cietušās aktīvās pretošanās dēļ. Pēc neveiksmīgā uzbrukuma apsūdzētais turpināja ceļu

[108] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 29. maija spriedums lietā "Fischer pret Austriju", pieteikuma Nr. 37950/97. Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20010529_AUSL000_000BSW37950_9700000_000 [aplūkots 29.04.2025.]

[109] Latvijas Republikas Senāta 2010. gada 22. novembra spriedums lietā Nr. SKA-428/2010 (A42504307), 11. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010. Spriedumā ietverta atsauce uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 10. februāra spriedumu lietā "Zolotukhin pret Krieviju", pieteikuma Nr. 14939/03, 70.–84. punkts.

uz nomaļu, neapdzīvotu lauku īpašumu, kur vēlāk abi apsūdzētie – katrs ar otra līdzdalību – ar spēku pakļāva cietušo piespiedu dzimumaktam.

Brauciena laikā apsūdzētais, kas vadīja transportlīdzekli, atradās alkohola ietekmē.

Prokuratūra izdalīja kriminālprocesu par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola ietekmē un šajā daļā cēla atsevišķu apsūdzību. Apsūdzētais tika atzīts par vainīgu transportlīdzekļa vadīšanā alkohola ietekmē (Vācijas Krimināl kodeksa 316. pants). Šis spriedums stājās spēkā.

Vēlāk, iztiesājot krimināl procesu par izvarošanu, Vācijas Federālā augstākā tiesa atzina, ka pastāv krimināl procesu nepieļaujošs apstāklis, jo par to pašu noti kumu jau ir taisīts notiesājošs spriedums. Līdz ar to tika secināts, ka zemākās instances tiesa krimināl procesu pamatoti izbeidza, norādot tālāk minēto.

Jēdziena "nodarījums" saturs kontekstā ar *ne bis in idem* principu tiek noteikts atbilstoši procesuālajam regulējumam (sk. Vācijas Krimināl procesa kodeksa 264. pantu). Līdz ar to tas ir plašāks nekā attiecīgs jēdziens materiālo krimināltiesību izpratnē. No lietā konstatētā izriet, ka transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē un izvarošana ir viens nodarījums procesuālā nozīmē, jo abi noziedzīgie nodarījumi veido ideālo kopību.[110]

Minētajā nolēmumā netika sīkāk pamatots, kāpēc šajā gadījumā tika konstatēta noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība. Šāds secinājums varētu tikt skaidrots šādi.

Transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē ir ilgstošs noziedzīgs nodarījums, kas turpinās tikmēr, kamēr persona vada transportlīdzekli alkohola ietekmē. Arī īslaicīgs apstāšanās brīdis, piemēram, lai izdarītu citu noziedzīgu darbību, nepārtrauc šo noziedzīgo nodarījumu, ja pēc tam plānots turpināt vadīt transportlīdzekli. Tādā veidā ir iespējams pamatot, ka transportlīdzekļa vadīšana alkohola ietekmē, kas kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums aptvēra arī īslaicīgos brauciena pārtraukumus, daļēji pārklājās ar izvarošanas objektīvo pusi.

Latvijas tiesu praksē izskatītas lietas vērtējums. Pirmstiesas krimināl procesā apsūdzētajam tika celta apsūdzība pēc KL 275. panta otrās daļas par dokumenta, kas piešķir tiesības, viltošanu, kā arī viltota dokumenta izmantošanu mantkārīgā nolūkā.

Apsūdzībā bija norādīts, ka apsūdzētais, apzinoties, ka viņam iepriekš piederējušais dzīvoklis ir pārdots izsolē, izgatavoja viltotu īres līgumu ar atpakaļejošu datumu. Turpmāk apsūdzētais, zinot, ka īres līgums ir fiktīvs, iesniedza zvērinātam tiesu izpildītājam iesniegumu ar pievienotu fiktīvā īres līguma kopiju. Tā rezultātā jaunais dzīvokļa īpašnieks nevarēja pilnībā izmantot savas īpašuma tiesības un brīvi rīkoties ar nekustamo īpašumu.

---

[110] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 15.01.1981, 4 StR 707/80. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/428ca378-bf89-46fc-9bd4-a417afe907fc [aplūkots 29.04.2025.]

Pirmās instances tiesā prokurors, būtiski nemainot nodarījuma aprakstu, grozīja apsūdzību, papildot to ar KL 296. pantu, kas paredz atbildību par tiesas lēmuma izpildes kavēšanu.

Pirmās instances tiesa atzina apsūdzēto par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts KL 296. pantā, savukārt apsūdzībā pēc KL 275. panta otrās daļas apsūdzēto attaisnoja.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka apsūdzētais sodāms par abiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Kasācijas instances tiesa apelācijas instances tiesas nolēmumu atcēla, norādot tālāk minēto.

Apsūdzētais apelācijas sūdzībā un viņa aizstāvis debašu runā apelācijas instances tiesā norādīja, ka par KL 296. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu netika veikts pirmstiesas kriminālprocess, bet apsūdzība ar KL 296. pantu papildināta tikai pirmās instances tiesā.

Augstākās tiesas ieskatā, konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesai bija jāizvērtē, vai minētie iebildumi ir pamatoti, jo KPL paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu. Apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai konkrētajā gadījumā apsūdzības grozīšana pirmās instances tiesā notikusi, ievērojot KPL 461. un 462. panta nosacījumus.

Prokurora apgalvojums un arī apelācijas instances tiesas atzinums, ka apsūdzība grozīta, nemainoties faktiskajiem apstākļiem, ir nepareizs. No lietas materiāliem redzams, ka prokurors pirmās instances tiesā papildus inkriminējis dokumentu viltošanu, lai kavētu tiesas lēmuma izpildi, jo, iesniedzot viltotus dokumentus tiesu izpildītājam, tika kavēta tiesas lēmuma izpilde un tiesu izpildītājs bija spiests apturēt izpildu lietvedību. Minētās darbības apsūdzībā pēc KL 275. panta otrās daļas nav norādītas.

Ņemot vērā, ka apsūdzībā pēc KL 275. panta otrās daļas minētie apstākļi netika norādīti, nav pamata apgalvojumam, ka, šādi grozot apsūdzību, lietas faktiskie apstākļi palikuši nemainīgi.[111]

Izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesa apsūdzēto attaisnoja pēc KL 296. panta, konstatējot, ka lietas materiāli nesatur ziņas par tādiem faktiem, kas ļautu secināt par kriminālprocesa veikšanu pēc minētā panta. Kriminālprocess pēc KL 296. panta netika uzsākts, un arī lēmumā par personas atzīšanu par aizdomās turēto un apsūdzēto šis pants netika inkriminēts.[112]

Prokurors par apsūdzētā attaisnošanu šajā daļā protestu neiesniedza.[113]

---

[111] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2014. gada 4. decembra lēmums lietā Nr. SKK-533/2014 (12060013311). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3706 [aplūkots 19.07.2025.]

[112] Rīgas apgabaltiesas 2015. gada 2. decembra spriedums lietā Nr. KA04-0329-15/31. (Nav publicēts.)

[113] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada 7. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-150/2016 (12060013311). Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/259975.pdf

Autora ieskatā, šāds apelācijas instances tiesas vērtējums, atsaucoties tikai uz to, ka pirmstiesas kriminālprocesā nebija fiksēta juridiskā kvalifikācija pēc KL 296. panta, ir formāls un ignorē sākotnējā apsūdzībā inkriminētā nodarījuma būtību.

Norāde grozītajā apsūdzībā par to, ka, iesniedzot viltotus dokumentus tiesu izpildītājam, tika kavēta tiesas nolēmuma izpilde un tiesu izpildītājs bija spiests apturēt izpildu lietvedību, atspoguļo jau sākotnējā apsūdzībā minēto darbību sekas. Šī papildu norāde neietver kādas jaunas apsūdzētā darbības, kas nebūtu minētas sākotnējā apsūdzībā. Tātad prokurors, iztiesāšanas stadijā papildinot apsūdzību ar norādi par tiesas nolēmuma izpildes kavēšanu, faktiski tikai papildināja apsūdzību ar sekām, kas izrietēja jau no sākotnējā apsūdzībā minētā viltotā dokumenta izmantošanas fakta. Tādēļ nav pamata apgalvot, ka par šo nodarījumu netika veikts pirmstiesas kriminālprocess. Tas, ka izmeklēšanas laikā KL 296. pants netika inkriminēts, nenozīmē, ka faktiskie apstākļi, kas to pamato, nebija izmeklēti. Faktiski tie bija noskaidroti, bet nebija vienīgi raduši atspoguļojumu sākotnējā apsūdzībā.

Abi noziedzīgie nodarījumi – viltota dokumenta izmantošana, to iesniedzot tiesu izpildītājam, un tiesas nolēmuma kavēšana – veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, jo fiktīvā līguma izmantošana atbilst abu noziedzīgu nodarījumu objektīvai pusei.

Fiktīvā līguma izmantošanas iztiesāšana divos kriminālprocesos – vienā kā viltota dokumenta izmantošana, bet otrā – kā tiesas lēmuma izpildes kavēšana – būtu vienota notikuma mākslīga saskaldīšana, kas nebūtu pieļaujams.

Secinājums: apsūdzības papildināšana tādā veidā, kādā tas notika šajā kriminālprocesā, bija apsūdzības grozīšana uz smagāku. Pirmās instances tiesā tas bija pieļaujams.

6. Pārkvalifikācija no noziedzīga nodarījuma aktīvām darbībām uz noziedzīgu nodarījumu bezdarbības formā

6.1. Latvija

Ja pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzība ir celta par noziedzīgu nodarījumu, kura objektīvā puse izpaužas aktīvās darbībās, bet tiesas izmeklēšanas laikā prokurors konstatē, ka šāda apsūdzība nav pierādīta, tomēr ir iespējama apsūdzētā atbildība par iepriekš inkriminētā noziedzīgā nodarījuma nenovēršanu, piemēram, kvalificējot to kā palīdzības nesniegšanu (KL 141. pants) vai neziņošanu par noziegumu (KL 315. pants) u. c., rodas jautājums, vai attiecīgas izmaiņas apsūdzībā uzskatāmas par apsūdzības grozīšanu vai jaunas (papildu) apsūdzības celšanu.

Autora ieskatā, šādas izmaiņas ir uzskatāmas par apsūdzības grozīšanu, jo katrs noziedzīgs nodarījums, kas izdarīts ar aktīvām darbībām, pēc būtības

ietver arī attiecīgā noziedzīgā nodarījuma nenovēršanu un neziņošanu par to, tātad – bezdarbību.

No minētā secinājuma izriet arī tas, ka, nepārkāpjot *ne bis in idem* principu, nav iedomājama tās pašas personas sodīšana, piemēram, par smagu miesas bojājumu nodarīšanu ar aktīvām darbībām un par tā paša nozieguma nenovēršanu (bezdarbību).[114]

Kā šajā darbā tika pamatots iepriekš, konstatējot, ka ir nepieļaujams sākotnējo un mainīto apsūdzību iztiesāt divos atsevišķos kriminālprocesos, ir pamats uzskatīt, ka attiecīgajā gadījumā ir notikusi apsūdzības grozīšana.

6.2. Vācija un Austrija

Vācijas un Austrijas tiesu praksē ir akceptēta analoga pieeja, vērtējot tiesas kompetences robežas, pēc savas iniciatīvas konstatēt atšķirīgus noziedzīga nodarījuma faktiskos apstākļus, aizstājot iepriekš celto apsūdzību par aktīvām darbībām ar notiesājošu spriedumu par noziedzīgu bezdarbību.

Austrijas Augstākā tiesa ir noraidījusi sūdzību, kurā tika apgalvots, ka tiesa, taisot spriedumu, ir pārkāpusi celtās apsūdzības robežas tāpēc, ka apsūdzība par līdzdalību smagu miesas bojājumu nodarīšanā neietverot ar spriedumu konstatēto bezdarbību – attiecīgā noziedzīgā nodarījuma nenovēršanu (Austrijas Krimināl kodeksa 286. panta pirmā daļa).

Minētais secinājums tika pamatots ar šādiem argumentiem.

Apsūdzības priekšmets ir apsūdzētā piedalīšanās konkrētā vēsturiskā notikumā, kas, pēc valsts apsūdzības domām, izraisījis rezultātu, kas ir pretrunā ar krimināltiesībām. Tiesai ir saistoša tikai šī apsūdzība, bet pārējā ziņā tai neatkarīgi no apsūdzībā paustā viedokļa ir pienākums izvērtēt apsūdzētā rīcību notikumā, par kuru celta apsūdzība, visos iespējamos aspektos (virzienos) un izdarīt secinājumus par notikuma raksturu un formu, kādā veidā apsūdzētais tajā ir vainojami iesaistījies.

Gadījumā, ja nav pierādīts, ka apsūdzētais ir piedalījies noziedzīgā nodarījumā ar aktīvām darbībām, sodīšana par palīdzības nesniegšanu, lai novērstu attiecīgo noziedzīgo nodarījumu, nepārkāpj apsūdzības robežas, jo katrs noziedzīgs nodarījums, kas izdarīts ar aktīvām darbībām, ietver arī attiecīgā nodarījuma nenovēršanu (bezdarbību).

Izskatāmajā lietā apsūdzībā norādītie fakti ietvēra apsūdzētā iesaisti agresijas aktos pret liecinieku K., kā rezultātā viņam tika nodarīti miesas bojājumi. Līdz ar to apsūdzība aptvēra visu apsūdzētā "kopējo rīcību" šajā virzienā, ieskaitot viņa

[114] Šāds viedoklis ir izteikts arī Austrijas Augstākās tiesas lietā: Entscheidungsdatum 20.03.1986, Geschäftszahl 12Os186/85. Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19860320_OGH0002_0120OS00186_8500000_000 [aplūkots 11.04.2025.]

piedalīšanos šo seku izraisīšanā, apzināti nenovēršot citu apsūdzēto uzbrukumu lieciniekam K., kas notika viņa klātbūtnē.

To, ka apsūdzība un spriedums attiecas uz to pašu nodarījumu un līdz ar to apsūdzības robežas nav pārkāptas, apstiprina arī tas, ka, nepārkāpjot *ne bis in idem* principu, nav iedomājama sūdzības iesniedzēja vienlaicīga sodīšana par smagu miesas bojājumu nodarīšanu ar aktīvām darbībām un par šī nozieguma nenovēršanu (bezdarbību).[115]

Vācijas Federālā Augstākā tiesa līdzīgus apsvērumus ir izteikusi saistībā ar neziņošanu par plānotu noziegumu (Vācijas Krimināllkodeksa 138. pants).

Neziņošana par plānotu noziegumu un pats noziegums, par kuru nav ziņots, būtībā attiecas uz vienu un to pašu vēsturisku notikumu un līdz ar to uz vienu un to pašu nodarījumu procesuālā nozīmē. Šāds vērtējums balstās uz apsvērumu, ka gan persona, kas pati izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, gan persona, kuras rīcība atbilst vienīgi neziņošanas sastāvam, vienādā mērā ir zinājušas par nodomu izdarīt noziedzīgu nodarījumu, nav par to ziņojušas un tādējādi ir sekmējušas tā īstenošanu.[116] Līdz ar to apsūdzībā par dalību noziedzīgā nodarījumā vienlaikus ir ietverta neziņošana par to. Tādēļ tiesa ir tiesīga, atzīstot, ka nav pierādīta apsūdzētā dalība noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, taču, ja viņš zinājis par to un nav ziņojis tiesību aizsardzības iestādēm, sodīt viņu par neziņošanu,[117] t. i., bezdarbību.

Vienlaikus, protams, jāpatur prātā, ka šāda juridiskās kvalifikācijas un faktisko apstākļu grozīšana nedrīkst aizskart apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, proti, apsūdzētajam ir laikus jābūt informētam par šādu varbūtību, lai būtu iespējams

---

[115] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 20.03.1986, Geschäftszahl 12Os186/85. Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19860320_OGH0002_0120OS00186_8500000_000 [aplūkots 11.04.2025.]. Līdzīgs piemērs: sūdzības iesniedzējs norādījis, ka saskaņā ar apsūdzību viņam tika inkriminēta līdzdalība apsūdzēto M. un B. 2008. gada 23. augustā Lākirhenē izdarītajā zādzībā, ielaužoties SIA "M" piederošā ēkā. Savukārt rīcība, par kuru viņš atzīsts par vainīgu spriedumā, ir cita, proti, citu personu izdarītā nozieguma nenovēršana (Austrijas Krimināllkodeksa 286. pants). Austrijas Augstākā tiesa atzina, ka apsūdzības robežas nav pārkāptas, jo apsūdzībā minētie fakti attiecībā uz sūdzības iesniedzēju ietver viņa faktisko iesaisti abu līdzapsūdzēto izdarītajā zādzībā ar ielaušanos, tātad visu viņa rīcību šajā saistībā un līdz ar to arī viņa līdzdalību sodāmo seku radīšanā, kas saskaņā ar spriedumu izpaudās kā apzināta mantiskā nozieguma, ko viņa klātbūtnē izdarīja M. un B., nenovēršana. Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 29.10.2009, Geschäftszahl 12Os133/09i. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20091029_OGH0002_0120OS00133_09I0000_000&Suchworte=RS0097649 [aplūkots 12.04.2025.]

[116] Šo secinājumu nemaina arī tas, ka apsūdzība bija balstīta uz atšķirīgu plānotā noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, proti, uz pieņēmumu par plānotu laupīšanu, nevis par triju personu slepkavību, kā vēlāk tika konstatēts spriedumā. Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 24.01.2003, 2 StR 215/02, Rn. 13. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/02/2-215-02.php3 [aplūkots 12.04.2025.]

[117] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 19.05.2010, 5 StR 464/09, Rn. 18. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/5/09/5-464-09-1.php [aplūkots 12.04.2025.]

aizstāvēties. Šo informāciju var sniegt arī tiesa (sk. piemēram, Vācijas Kriminālprocesa kodeksa 265. pantu).

Viss iepriekš minētais attiecas arī uz konstatējumiem pretējā virzienā. Tādēļ ir pieļaujams, ka situācijā, kad apsūdzība ir celta par palīdzības nesniegšanu personai, kas atrodas dzīvībai bīstamā situācijā, tiesa apsūdzēto notiesā par dalību miesas bojājumu nodarīšanā šai personai, jo apsūdzība par palīdzības nesniegšanu šādai personai aptver arī tās darbības, kas noveda pie nelaimes gadījuma (miesas bojājumu nodarīšanas) un radīja pienākumu sniegt palīdzību.

Saskaņā ar judikatūru ar "nodarījumu" procesuālā nozīmē ir saprotams apsūdzībā ietvertais vēsturiskais notikums kopumā. Taisot spriedumu, ir jāizvērtē viss šis process kopumā, ieskaitot visus ar to saistītos notikumus un faktiskos apstākļus, kas pēc dzīves pieredzes veido dabisku vienību. Tā būtu mākslīga vienota notikuma sadalīšana, ja cietušā nogrūšanu zemē un tūlīt sekojošu palīdzības nesniegšanu šai personai, kas pēc trieciena atradās dzīvībai bīstamā situācijā, atzītu par diviem procesuāli patstāvīgiem nodarījumiem.[118]

Nodarījumu procesuālā nozīmē raksturo tas, ka apsūdzētā rīcības atsevišķie posmi iekšēji ir savstarpēji saistīti tā, ka nevienu no tiem nav iespējams iztiesāt atsevišķi un to nošķirta izvērtēšana tiktu uztverta kā vienota procesa mākslīga dalīšana.[119] Ja pēc šiem kritērijiem ir konstatējams vienots process, tad arī to veidojošie atsevišķie notikumi ir uzskatāmi par apsūdzībā ietvertā nodarījuma sastāvdaļu, pat ja tie nav tajā tieši norādīti.[120]

Iepriekš aplūkotie gadījumi ir jānošķir no situācijām, kad sākotnēji inkriminētais noziedzīgais nodarījums, kas izdarīts ar aktīvām darbībām, tiek aizstāts ar apsūdzību par bezdarbības formā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, kas laika ziņā sekojis pēc sākotnēji inkriminētā noziedzīgā nodarījuma, ja šī bezdarbība nav uzskatāma par sākotnējā nodarījuma sastāvdaļu. Šāda satura jauna apsūdzība nav apsūdzības grozīšana, bet gan jauna (papildu) apsūdzība.

Šādu gadījumu ilustrē piemērs no Vācijas tiesu prakses, kurā tika secināts, ka, ņemot vērā konkrētās lietas īpatnības, apsūdzības robežas tiek pārkāptas, ja tiesa apsūdzību par ļaunprātīgu dedzināšanu atzīst par nepierādītu, bet apsūdzēto notiesā par cietušā atstāšanu bez palīdzības.

Vācijas Federālā Augstākā tiesa šo secinājumu pamatoja šādi.

---

[118] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 19.01.1984, 4 StR 742/83, Rn. 23. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/8e75e49f-b96e-4111-8463-7bc710525cbe [aplūkots 13.04.2025.]

[119] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 05.11.1969, 4 StR 519/68, Rn. 6, 16. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/a4d10f8b-b46b-463b-8530-1ea625405779 [aplūkots 14.04.2025.]

[120] Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Hamm) Urteil vom 02.10.1996, 4 Ss 159/96. Pieejams: https://www.rechtsportal.de/pdf/2730296 [aplūkots 29.04.2025.]. Nodarījums procesuālā nozīmē var aptvert arī apstākļus, kas saistīti ar apsūdzībā norādīto notikumu, bet apsūdzībā nav minēti. Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Stuttgart): Beschluss vom 01.07.2021, 1 Rv 13 Ss 421/21, Rn. 14. Pieejams: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001471960 [aplūkots 29.04.2025.]

Ja nav iespējams pierādīt, ka apsūdzētais ir piedalījies ugunsgrēka izraisīšanā, viņu var saukt pie atbildības par palīdzības nesniegšanu (Krimināl kodeksa 323c. pants), ja viņš nav sniedzis nepieciešamo, iespējamo un saprātīgi sagaidāmo palīdzību. Tomēr tas ir pieļaujams tikai tad, ja notikums, uz kura pamata sākotnēji izvirzīta apsūdzība par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts ar aktīvām darbībām, un rīcība, kas kvalificējama kā palīdzības nesniegšana (bezdarbība), veido vienotu vēsturisku notikumu un līdz ar to ir uzskatāmi par vienu nodarījumu procesuālā nozīmē.

Šāds gadījums ir konstatējams situācijā, kad apsūdzībā inkriminētais noziedzīgais nodarījums ar aktīvām darbībām, ja tas tiktu atzīts par pierādītu, izslēgtu atbildību par palīdzības nesniegšanu (kā subsidiāru noziedzīgu nodarījumu).

Konkrētajā gadījumā tas nav konstatēts. Notikums, kas veidoja sākotnējās apsūdzības pamatu – apsūdzētā izraisītais ugunsgrēks un sekojošā aizbēgšana no dzīvokļa –, un spriedumā konstatētais notikums – dzīvokļa atstāšana pirms ugunsgrēka izcelšanās, sekojoša atgriešanās pēc ugunsgrēka izcelšanās un palīdzības nesniegšana šajā vēlākajā momentā – procesuālā nozīmē ir uzskatāmi par atšķirīgiem nodarījumiem.

Ņemot vērā, ka pēdējais notikums apsūdzībā nebija minēts, bija nepieciešama papildu apsūdzības celšana, ievērojot Kriminālprocesa kodeksa 266. panta noteikumus.[121]

7. Nepilnīga apsūdzība kā pamats tās spēkā neesamībai norobežojošās funkcijas trūkuma dēļ

7.1. Problēmas raksturojums

Par apsūdzības grozīšanu tiesā nevar runāt tādos gadījumos, kad pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzība nav celta vispār. Pie šādiem gadījumiem pieskaitāmi ne tikai tādi, kad lēmums par saukšanu pie kriminālatbildības (apsūdzība) nav pieņemts vispār, bet arī gadījumi, kad šāds lēmums ir pieņemts, taču tajā ir pieļauti tik būtiski trūkumi, ka apsūdzība nepilda norobežojošo funkciju.

Minētais viedoklis tiek pamatots ar šādiem argumentiem.

Latvijas tiesu praksē ir atzīts, ka apsūdzībai ir jābūt tādai, kas pilda norobežojošo un informatīvo funkciju, proti: konkretizācijai ir jābūt tādai, lai 1) inkriminēto noziedzīgo nodarījumu norobežotu no citiem iespējamiem līdzīgiem tās pašas personas noziedzīgiem nodarījumiem (norobežojošā funkcija) un lai 2) apsūdzētais varētu pilnvērtīgi īstenot savas tiesības uz aizstāvību (informatīvā funkcija).[122]

---

[121] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 21.10.2008, 4 StR 440/08, Rn. 7. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/4/08/4-440-08.php [aplūkots 14.04.2025.]

[122] Latvijas Republikas Senāta 2022. gada 5. jūlija lēmuma lietā Nr. SKK-1/2022, ECLI:LV:AT:2022:0705.11816006914.4.L, 15. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8555;

Ja apsūdzība nepilda tikai informatīvo funkciju, šo trūkumu tiesas procesā var novērst prokurors un daļēji arī tiesa, ievērojot KPL 455. panta trešās un ceturtās daļas nosacījumus. Savukārt, ja apsūdzība nepilda norobežojošo funkciju, šāda nepilnība ir tik būtiska, ka to nav iespējams novērst tiesā. Šādā gadījumā sākotnējā apsūdzība ir absolūti nederīga un pielīdzināma situācijai, kad apsūdzības vispār nav.[123] Līdz ar to šādu "apsūdzību" nav iespējams arī grozīt.

Konstatējot šādus trūkumus, tiesnesim ir jārīkojas atbilstoši KPL 486. panta trešajai daļai, t. i., lieta jānosūta virsprokuroram trūkumu novēršanai sakarā ar to, ka lietai nav pievienota apsūdzība.

Salīdzinājumam – arī saskaņā ar Vācijas tiesu praksē valdošo viedokli apsūdzība, kas nepilda norobežojošo funkciju, ir nederīga (spēkā neesoša).[124] Šāda apsūdzība ir pamats procesa izbeigšanai (autora piezīme – likumā šāds izbeigšanas pamats nav minēts).[125] Tomēr lēmums par procesa izbeigšanu nederīgas (spēkā neesošas) apsūdzības dēļ nav šķērslis jaunas, likumam atbilstošas apsūdzības celšanai,[126] ja vien nav iestājies noilgums, jo iepriekš celtā spēkā neesošā apsūdzība nevar pārtraukt kriminālatbildības noilguma tecējumu.[127]

Latvijas tiesu praksē nav novērotas problēmas saistībā ar apsūdzības norobežojošo funkciju krimināllietās par vienu (atsevišķu) noziedzīgu nodarījumu. Tomēr šaubas, vai apsūdzība pilda šo funkciju, dažkārt rodas tā dēvētajās daudzepizožu

---

Latvijas Republikas Senāta 2024. gada 29. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-16/2024, ECLI:LV:AT:2024:0429.11860007018.11.L, 8. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/10062; Latvijas Republikas Senāta 2024. gada 15. februāra lēmums lietā Nr. SKK-6/2024, ECLI:LV:AT:2024:0215.11120047317.16.L, 9.1. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/9813 [aplūkots 19.07.2025.]

123 Par abu apsūdzības funkciju savstarpējo saistību ir norādāms: ja apsūdzība pilda norobežojošo funkciju, tas nenozīmē uzreiz, ka tā pilda arī informatīvo funkciju. Savukārt, ja apsūdzība pilda informatīvo funkciju, tā vienlaikus pilda arī norobežojošo funkciju. Citiem vārdiem, informatīvā funkcija ir plašāka un ietver norobežojošo funkciju kā tās neatņemamu sastāvdaļu, bet ne otrādi.

124 Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 23.08.2017, 2 StR 456/16, Rn. 23. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/16/2-456-16.php [aplūkots 29.03.2025.]. Apsūdzība ir spēkā neesoša, tāpēc kriminālprocess ir jāizbeidz procesuālo nosacījumu neizpildīšanās dēļ tikai tad, ja iespējamie apsūdzības trūkumi ietekmē tās norobežojošo funkciju. Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Urteil vom 24.01.2012, StR 412/11, Rn. 12. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/1/11/1-412-11.php; Urteil vom 09.01.2018, 1 StR 370/17, Rn. 9. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/1/17/1-370-17.php [aplūkotas 29.03.2025.]

125 Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Urteil vom 23.08.2017, 2 StR 456/16, Rn. 22. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/16/2-456-16.php; Urteil vom 11.03.2020, 2 StR 478/19, Rn. 9. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/19/2-478-19.php [aplūkotas 29.03.2025.]

126 Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Urteil vom 23.08.2017, 2 StR 456/16, Rn. 25. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/16/2-456-16.php; Beschluss vom 29.11.1994, 4 StR 648/94, Rn. 9–10. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/16fcde1a-4d4b-45e3-88a5-cacc4b0e0fcf; Urteil vom 16.12.2004, 3 StR 387/04, Rn. 18–19. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/04/3-387-04.php [aplūkotas 01.04.2025.]

127 Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 19.06.2008, 3 StR 545/07, Rn. 10. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/07/3-545-07.php [aplūkots 01.04.2025.]

lietās, kad apsūdzībā nav norādīts pat minimāli iespējamais noziedzīgo darbību un/vai epizožu skaits, piemēram, ja apsūdzībā par KL 174. pantu ir norādīts, ka noteiktā laikposmā apsūdzētais "regulāri", "vairākas reizes", "gandrīz katru nedēļu" u. tml. ir veicis pret nepilngadīgo darbības, ar kurām nodarījis viņam fiziskas un psihiskas ciešanas.

Pat ja apsūdzībā šo darbību raksturs ir detalizēti aprakstīts, izteicieni, kā "regulāri" un "vairākas reizes" u. tml., ir pārāk neskaidri, lai sniegtu priekšstatu par minimāli iespējamo noziedzīgo darbību/epizožu skaitu.

7.2. Apsūdzības norobežojošās funkcijas pārbaude – piemērs no prakses

Apsūdzības saturs. Turpinājumā piemērs, kurā apsūdzība par neizpaužamu ziņu izpaušanu (KL 329. pants), visticamāk, nepilda norobežojošo funkciju.

Saskaņā ar noziedzīgā nodarījuma aprakstu apsūdzētais A. periodā no 2023. gada 7. decembra līdz 2024. gada 17. maijam,[128] būdams valsts amatpersona, izmantojot draudzīgās attiecības ar valsts amatpersonu B., uzkūdīja viņu izpaust neizpaužamas ziņas. Savukārt valsts amatpersona B., būdama uzkūdīta, izmantojot mobilo aplikāciju *WhatsApp*, no sava telefona numura izpauda apsūdzētajam A. neizpaužamas ziņas, nosūtot dokumentu fotogrāfijas uz viņa telefona numuru. Konkrētāk, kā aprakstīts apsūdzībā, B. izpauda "viņas rīcībā esošos reģistrētos dokumentus, saraksti no "darba vietas" e-pasta ar "darba vietas" amatpersonām par darba jautājumiem".

Vērtējot šo apsūdzību, visupirms ir konstatējams, ka tajā trūkst norādes par uzkūdīšanas un informācijas izpaušanas skaitu. Ja to nebija iespējams precīzi noskaidrot, piemērojot principu "šaubas par labu apsūdzētajam" (KPL 19. panta trešā daļa), bija jānorāda minimāli iespējamais skaits.

Tāpat apsūdzībā nav konkretizēts, kāda rakstura ierobežotas pieejamības informācija ikreiz tika prasīta un izpausta. Norāde par to, ka tika izpausti iestādē reģistrētie dokumenti, sarakste no "darba vietas" e-pasta ar "darba vietas" amatpersonām par darba jautājumiem, ir pārlieku vispārīga un nekonkrēta. Nav norādītas nedz amatpersonas, kuru sarakste izpausta, nedz sarakstes aptuvens temats, nedz datums. Tāpat nav nekādu ziņu par izpaustajiem reģistrētajiem dokumentiem.

Pastāvot tik nekonkrētam aprakstam, pamats uzskatīt, ka apsūdzība nepilda norobežojošo funkciju.

Pamatojot šo apgalvojumu detalizētāk, vispirms tiks sniegts apsūdzības norobežojošās funkcijas raksturojums.

Apsūdzības norobežojošā funkcija. Lai apsūdzība pildītu norobežojošo funkciju, tajā ir nepieciešams iekļaut informāciju, kas raksturo noziedzīgu nodarījumu kā vēsturisku notikumu, kas nav sajaucams ar citiem. Ir jābūt iespējai nošķirt katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu kā vēsturisku notikumu no citām līdzīgām apsūdzētā izdarītām noziedzīgām darbībām. Tas ir nepieciešams, lai

[128] Noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikposms rakstā ir mainīts.

varētu izvērtēt krimināltiesības noilguma jautājumu, kā arī pārbaudīt, vai netiks pārkāpts dubultās sodīšanas aizliegums citā lietā. Turklāt, jo lielāka ir varbūtība, ka apsūdzētais ir izdarījis citus tāda paša veida noziedzīgus nodarījumus, kurus var sajaukt, jo konkrētākam jābūt to aprakstam. Kādos gadījumos noziedzīgs nodarījums ir pietiekami norobežots (iepriekš aprakstītajā nozīmē), nevar noteikt abstrakti, bet tikai ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus.[129]

Aprakstot noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas laiku un izdarīšanas veidu (saturu) apsūdzībā, tiek veikta to individualizācija. Šādā veidā apsūdzībā norādītie noziedzīgie nodarījumi tiek skaidri nošķirti no citiem tajā pašā periodā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, nodrošinot pietiekamu skaidrību, lai nepieļautu tiesāšanu par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, pat ja tie izdarīti tajā pašā laikposmā un tiem bija līdzīgs izdarīšanas veids.[130]

Atsevišķiem noziedzīgā nodarījuma konkretizācijas faktoriem no gadījuma uz gadījumu var būt atšķirīga nozīme, un tos var aizstāt ar citu apstākļu lielāku precizitāti. Izšķiroši ir tas, ka ir skaidri fiksēta vēsturiskā notikumu norise, kas ir tiesas izmeklēšanas priekšmets.[131]

Turklāt, ņemot vērā noziedzīga nodarījuma specifisko juridisko struktūru, var tikt noteiktas gan paaugstinātas, gan pazemināta prasības. Tā, piemēram, paaugstinātas prasības ir atzītas uzticēšanās ļaunprātīgas izmantošanas gadījumā (Vācijas Krimināllikuma 266. pants),[132] savukārt pazemināta – bērnu seksuālās izmantošanas sērijveida gadījumos.[133]

Visbeidzot, izšķiroša nozīme jautājumā par noziedzīga nodarījuma konkretizāciju apsūdzības norobežojošās funkcijas aspektā var būt tam, vai apsūdzība ir celta apsūdzētajam, kurš savu vainu atzinis pilnībā vai daļēji, vai apsūdzētajam, kurš noliedzis vainu.[134]

Celtās apsūdzības vērtējums. Pievēršoties iepriekš minētai apsūdzībai, ir izdarāmi šādi secinājumi.

Ņemot vērā, ka apsūdzībā nav norādīts nedz noziedzīgo darbību skaits, nedz katras noziedzīgās darbības minimāli individualizējošs apraksts, nebūtu iespējams nodrošināt dubultās sodīšanas aizlieguma ievērošanu, ja pēc prokurora

---

[129] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 11.03.2020, 2 StR 478/19, Rn. 10. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/19/2-478-19.php [aplūkots 29.03.2025.]

[130] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lietas: Beschluß vom 20.10.1999, 2 StR 409/99, Rn. 4. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/99/2-409-99.php3; Beschluß vom 08.09.1999, 2 StR 337/99. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/99/2-337-99.php3 [aplūkotas 29.03.2025.]

[131] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 29.07.1998, 1 StR 94/98, Rn. 7. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/1/98/1-94-98.php3?referer=db [aplūkots 28.04.2025.]

[132] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 23.08.2017, 2 StR 456/16, Rn. 17. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/16/2-456-16.php [aplūkots 28.04.2025.]

[133] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluß vom 05.05.1999, 3 StR 153/99, Rn. 5. Pieejams: http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/99/3-153-99.php3?referer=db [aplūkots 28.04.2025.]

[134] Turpat.

priekšraksta vai tiesas nolēmuma spēkā stāšanās tiktu atklāts jauns ierobežotas pieejamības informācijas uzkūdīšanas vai izpaušanas gadījums, kas noticis apsūdzībā norādītajā periodā.

Minētais secinājums ir spēkā neatkarīgi no tā, vai apsūdzība celta par vairākiem atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem vai arī, kā tas acīmredzot domāts konkrētajā lietā, – par turpinātu noziedzīgu nodarījumu.

Turpināts noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā un procesuāltiesiskā izpratnē parasti tiek uzskatīts par vienu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu. Tomēr faktiski tas sastāv no laika ziņā nošķirtām un autonomām noziedzīgām darbībām, kuras katra atsevišķi, vērtējot izolēti, atbilst pabeigta noziedzīga nodarījuma sastāvam (atsevišķos gadījumos arī nozieguma mēģinājuma vai sagatavošanās stadijai).

No minētā izriet, ka katra turpināta noziedzīga nodarījuma epizode parasti ir jāapraksta tikpat detalizēti, cik gadījumā, ja, nekonstatējot vienotu nodomu, būtu jāinkriminē noziedzīgo nodarījumu reālā kopība. Pretējā gadījumā tiek būtiski mazināta iespēja, ka tiesa, atzīstot vienotu nodomu par nepierādītu, varētu notiesāt par vairākiem patstāvīgiem noziedzīgiem nodarījumiem.

To uzskatāmi ilustrē arī konkrētais gadījums, jo apsūdzībā ietvertās noziedzīgās darbības nav iespējams pārstrukturēt vairākos patstāvīgos noziedzīgos nodarījumos, kas atbilstu reālās kopības pazīmēm.

Lai gan apsūdzībās par turpinātiem noziedzīgiem nodarījumiem mazāk sarežģītos un vienveidīgākos gadījumos noziedzīgo darbību aprakstu iespējams saīsināt, lai izvairītos no liekiem atkārtojumiem, tomēr arī šādās situācijās pēc iespējas ir jātiecas norādīt atsevišķo epizožu skaitu, katras epizodes individualizējošu aprakstu un izdarīšanas laiku.

Konkrētā apsūdzība šīm prasībām neatbilst.

Papildus minētajam ir atzīmējams, ka praksē ir iespējami gadījumi, kad izmeklēšanā tiek noskaidrotas tikai kopējās noziedzīgās sekas, piemēram, kopējais nozagto priekšmetu apjoms, taču nav iespējams noteikt, kāds noziedzīgo nodarījumu skaits ir novedis pie šo seku rašanās.[135] Tāpat var būt situācijas, kad izmeklēšanā ir noskaidrots noziedzīgo nodarījumu skaits, taču nav iespējams katru no tiem sasaistīt ar attiecīgajām sekām. Piemēram, ja ir noskaidrots, ka izdarītas piecas zādzības, kuru laikā nozagti 93 priekšmeti, taču nav iespējams noskaidrot, kurš priekšmets nozagts katrā no zādzībām.[136]

Šādos gadījumos apsūdzībā ir pieļaujams vispārīgāks apraksts.

Tomēr, pat ja pieņemtu, ka konkrētajā lietā nebija iespējams noskaidrot, cik reižu bija notikusi uzkūdīšana izpaust ierobežotas pieejamības informāciju un

---

[135] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 05.06.1984, Geschäftszahl 10Os48/84. Pieejams: https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19840605_OGH0002_0100OS00048_8400000_000&Suchworte=RS0092257 [aplūkots 24.04.2025.]

[136] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 18.07.2007, 2 StR 69/07. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/07/2-69-07.php [aplūkots 24.04.2025.]

cik reižu tās izpaušana, apsūdzībā nebija šķēršļu norādīt kopējo izpaustās informācijas apjomu un saturu. Taču arī izpaustās informācijas raksturs apsūdzībā ir pilnīgi nekonkrēts. Līdz ar to apsūdzība neietver arī to minimālo informācijas apjomu, kas būtu nepieciešams gadījumos, kad izmeklēšanā nav izdevies noteikt noziedzīgo darbību skaitu.

Visbeidzot, trūkstot ziņām par to, cik reižu bija notikusi uzkūdīšana izpaust ierobežotas pieejamības informāciju un tās izpaušana un kāda rakstura ierobežotas pieejamības informācija ir ikreiz izpausta, nav iespējams objektīvi izvērtēt arī noziedzīgā nodarījuma raksturu, lai varētu noteikt atbilstošu sodu.

8. Vieglākas un smagākas apsūdzības kritēriji

8.1. Kasācijas instances tiesas tēžu apskats

Balstoties uz līdzšinējo analīzi, ir konstatējams, ka tiesai visupirms ir jāpārbauda, vai tiesā iesniegtā apsūdzība ir uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai par jaunas (papildu) apsūdzības celšanu. Tikai gadījumā, ja tiesa secina, ka ir notikusi apsūdzības grozīšana, rodas pamats turpmākai izvērtēšanai, vai apsūdzība ir grozīta uz vieglāku vai smagāku.

Praksē vissvarīgāk ir identificēt gadījumus, kuros grozītā apsūdzība ir smagāka par sākotnēji celto, jo, kā iepriekš konstatēts, būtiski atšķiras brīdis, līdz kuram šādi grozījumi ir pieļaujami: ja apsūdzību uz vieglāku iespējams grozīt gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesā, tad apsūdzības grozīšana uz smagāku ir pieļaujama tikai pirmās instances tiesā.

Šī tiesiskā situācija nav mainījusies arī pēc KPL 455. panta ceturtās daļas spēkā stāšanās, jo tiesas kompetences paplašināšana, ko paredz šī norma, nav atcēlusi vai ierobežojusi aizliegumu pasliktināt apsūdzētā stāvokli apelācijas instances tiesā.

Kasācijas instances tiesa jautājumā par apsūdzības grozījumu raksturu – proti, vai tie uzskatāmi par vieglākiem vai smagākiem –, ir paudusi šādas atziņas.

Ar vieglākiem noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem jāsaprot gadījumi, kad, piemēram, samazinās apsūdzētā darbību, bezdarbības apjoms, uz vieglākiem mainās apsūdzētā vainas forma, motīvi, noziedzīgā nodarījuma sekas. Pretēji gadījumi varētu būt smagāki noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi. Turklāt iespējami gadījumi, kad noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, piemēram, laiks, vieta, mainās, bet tie nav vērtējami kā smagāki vai vieglāki noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi. Izsmeļošu uzskaitījumu par šiem gadījumiem nav iespējams sniegt. To galīgais novērtējums atstājams tiesas ziņā katrā konkrētā lietā.[137]

[137] Latvijas Republikas Senāta 2009. gada 28. maija lēmums lietā Nr. SKK-84/2009 (11512000204). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4039 [aplūkots 19.07.2025.]

Ievērojot minēto, ir atzīts, ka apelācijas instances tiesā ir pieļaujama noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika grozīšana, tostarp arī iespējamā laikposma paplašināšana, kurā varētu būt izdarīts noziedzīgais nodarījums (nejaukt ar ilgstoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas perioda paplašināšanu, kas ir smagāka apsūdzība, un tādēļ apelācijas instances tiesā šāds grozījums nav pieļaujams!).

Piemērs. Saskaņā ar tiesas sēdē grozīto apsūdzību mainīts noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laiks: "2008. gadā, izmeklēšanā precīzāk nenoskaidrotā laikā, laika periodā līdz 2008. gada 19. augustam" uz "no 2007. gada janvāra līdz 2008. gada 19. augustam, izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā". Pārējie apstākļi nav mainīti.

Šāda apsūdzības grozīšana ir pieļaujama, jo faktiski mainījās tikai inkriminētā nodarījuma izdarīšanas laiks. Šis mainītais faktiskais apstāklis nav vērtējams kā smagāks vai vieglāks, jo nemainījās apsūdzētajam uzrādītās apsūdzības smagums.[138]

Kasācijas instances tiesa pamatoti ir atzinusi arī to, ka par izšķirošo kritēriju tam, vai apsūdzība grozīta uz vieglāku, nevar būt sankcija par grozītajā apsūdzībā ietverto noziedzīgo nodarījumu.[139] Smagāks noziedzīgs nodarījums apsūdzētajam tiek inkriminēts ne tikai tad, ja uz smagāku tiek grozīta noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija, bet arī tad, ja noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija paliek negrozīta, bet uz smagākiem mainās noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi. Piemēram, prokurors, papildus inkriminējot apsūdzētajam to, ka viņš ar dūri vairākas reizes iesitis pa galvu J., nodarot viņai fiziskas sāpes, ir grozījis apsūdzību uz smagāku.[140]

Ja prokurors apelācijas instances tiesā grozījis apsūdzību uz smagāku, notiesājoša sprieduma taisīšana nav izslēgta. Par šādiem gadījumiem Senāts ir paskaidrojis, ka tiesa var izslēgt apsūdzības daļu, kas to padara par smagāku, un taisīt notiesājošu spriedumu, ja pārējie nodarījuma apstākļi joprojām atbilst visām noziedzīga nodarījuma pazīmēm.

Konkrētajā lietā apelācijas instances tiesā prokurore grozīja celto apsūdzību personai A. pēc KL 275. panta otrās daļas un 296. panta, papildinot to ar norādi, ka dokumentu viltošanā piedalījās arī apsūdzētais B. Apelācijas instances tiesa atzina, ka šāda apsūdzības papildināšana pasliktina apsūdzētās stāvokli, tāpēc no apsūdzības ir izslēdzama.

Senāts šādu pieeju akceptēja, norādot, ka tādējādi apelācijas instances tiesa ir samazinājusi apsūdzības apjomu un, pretēji kasācijas sūdzībās norādītajam, nav

---

138 Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu tiesu palātas 2012. gada 5. aprīļa spriedums lietā Nr. PAC-108 (11380021209). (Nav publicēts.)

139 Augstākās tiesas 2016. gada 14. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-6/2016 (15830604408). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3613 [aplūkots 19.07.2025.]

140 Latvijas Republikas Senāta 2011. gada 9. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-201/2011 (11290023207). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3891 [aplūkots 19.07.2025.]. Sk. līdzīgu gadījumu arī Senāta 2010. gada 12. oktobra lēmumā lietā Nr. SKK-492/2010 (11180108909). (Nav publicēts.)

papildinājusi apsūdzību ar citiem faktiskiem apstākļiem. Šāda apelācijas instances tiesas rīcība nav pasliktinājusi apsūdzētās A. stāvokli.[141]

Visām minētajām kasācijas instances tiesas atziņām kopīgs ir tas, ka, vērtējot, vai grozītā apsūdzība ir smagāka, izšķiroša nozīme ir tam, vai grozītais elements var būt pamats bargāka soda noteikšanai (arī tad, ja noziedzīga nodarījuma juridiskā kvalifikācija nav mainījusies). Šis kritērijs, lai gan judikatūrā nav īpaši uzsvērts, autora ieskatā, ir uzskatāms par izšķirošu, norobežojot vieglāku apsūdzību no smagākas.

Neraugoties uz šo secinājumu, tiesu praksē šajā jautājumā joprojām vērojama zināma nenoteiktība – zemāku instanču tiesas atsevišķos gadījumos smagākas apsūdzības pazīmes ir saskatījušas arī tādās apsūdzībās, kuras pēc būtības par tādām nav uzskatāmas. To apliecina arī turpmāk analizētie piemēri.

8.2. Tiesu praksē izskatītu lietu analīze

Pirmā lieta. Lietā tika celta apsūdzība pēc KL 217. panta otrās daļas par to, ka apsūdzētais, būdams SIA "A" pilnvarota persona, neievēroja likuma "Par grāmatvedību" 2. pantu un Ministru kabineta 2003. gada 21. oktobra noteikumu Nr. 584 "Kases operāciju uzskaites noteikumi" 6. punktu. Proti, laikā no 2011. gada 1. jūlija līdz 2011. gada 31. decembrim apsūdzētais slēpa SIA "A" grāmatvedības dokumentus un kases dokumentus par

1) 108 991,90 *euro* saņemšanu pēc čekiem no SIA "M" banku kontiem,
2) 1421,76 *euro* saņemšanu no SIA "MK 7" uzņēmuma kases un
3) 11 995,09 *euro* saņemšanu no SIA "KG" uzņēmuma kases un tādējādi norēķinu dokumentos neuzrādīja skaidras naudas saņemšanu 122 408,80 *euro* apmērā.

Apelācijas instances tiesā apsūdzība tika grozīta, Ministru kabineta noteikumu Nr. 584 6. punkta vietā inkriminējot šo noteikumu 3. un 8. punkta pārkāpumu, savukārt apsūdzētā faktiskās darbības, tajā skaitā dokumentos neuzrādītās skaidras naudas summas, atstātas identiskas.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka apsūdzība grozīta uz smagāku.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa šo secinājumu nav pamatojusi.[142]

Autora ieskatā, apelācijas instances tiesas nolēmuma nepareizība tika konstatēta pamatoti, tomēr būtu bijis vēlams skaidrāk formulēt kritēriju, pēc kura vērtējams, vai grozītā apsūdzība ir smagāka, proti, uzsverot to, ka izšķiroša nozīme ir tam, vai grozītais elements var būt pamats bargāka soda noteikšanai.

---

[141] Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 17. marta lēmums lietā Nr. SKK-40/2021, ECLI:LV:AT:2021:0317.12814009511.6.L, 13. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7126 [aplūkots 19.07.2025.]

[142] Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 16. februāra lēmums lietā Nr. SKK-15/2021, ECLI:LV:AT:2021:0216.15830022112.7.L. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/7044 [aplūkots 19.07.2025.]

Autora ieskatā, Ministru kabineta noteikumu viena punkta aizstāšana ar citu, līdzīgi kā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika vai vietas grozīšana, pati par sevi nepadara apsūdzību ne vieglāku, ne smagāku, jo konkrētajā situācijā tas neietekmēja iespējamā soda bargumu.

Otrā lieta. Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesā prokurore grozīja apsūdzību, izslēdzot no tās atsauci uz KL 20. panta ceturto daļu, tādējādi tika veikta pārkvalifikācija no līdzdalības noziegumā uz nozieguma izdarīšanu.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu daļā, kurā apsūdzētie tika atzīti par vainīgiem KL 193. panta otrajā daļā un 233. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu atbalstīšanā, un atzīstot apsūdzētos par vainīgiem minēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, apstākļos, kad ne prokurors, ne cietušie pirmās instances tiesas spriedumu šajā daļā nebija pārsūdzējuši, netiek nelikumīgi pasliktināts apsūdzēto stāvoklis lietā.[143]

Arī šajā gadījumā, lietu nododot jaunai izskatīšanai, bija ieteicams skaidrāk formulēt kritēriju, pēc kura nosakāms, vai grozītā apsūdzība ir smagāka.

Autora ieskatā, minētajā situācijā bija iespējami divi risinājumi.

Ja grozītajā apsūdzībā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas faktiskie apstākļi palikuši nemainīgi, tad vienīgi juridiskās kvalifikācijas maiņa no līdzdalības uz dalību nevar ietekmēt soda bargumu, jo sods gan līdzizdarītājiem, gan līdzdalībniekiem ir nosakāms tās pašas sankcijas ietvaros. Tāpēc būtu pārāk formāli, ja ņemtu vērā tikai to, ka notikusi pārkvalifikācija no līdzdalības uz dalību. Šādā gadījumā apsūdzība būtu uzskatāma nevis par smagāku, bet gan par iepriekšējai apsūdzībai līdzvērtīga smaguma apsūdzību.

Kā konstatēts iepriekš, apsūdzības grozīšana uz līdzvērtīga smaguma apsūdzību apelācijas instances tiesā ir pieļaujama, jo šāda apsūdzība nepasliktina apsūdzētā stāvokli.

Grozītā apsūdzība būtu vērtējama atšķirīgi, ja, pārkvalificējot no līdzdalības uz dalību, vienlaikus mainīti arī noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi. Šādā gadījumā būtu nepieciešams papildus vērtēt šo grozījumu raksturu un, atkarībā no tā, vai noziedzīgo darbību apjoms samazināts vai paplašināts un kāds ir sākotnēji inkriminēto un vēlāk grozīto darbību raksturs, noteikt, vai apsūdzība grozīta uz vieglāku, smagāku vai līdzvērtīgu. Šis vērtējums ir jāveic, noskaidrojot, vai grozītā apsūdzībā norādītie faktiskie apstākļi ir pamats bargāka soda noteikšanai nekā iepriekš celtajā apsūdzībā.

Arī juridiskās kvalifikācijas grozīšana no līdzdalības uz dalību var tikt ņemta vērā, taču tai nevar piešķirt izšķirošu nozīmi.

Trešā lieta. Apsūdzība var nebūt smagāka arī tad, ja tajā vienīgi tiek precizēts, kā konkrētajā gadījumā ir izpaudusies noziedzīga nodarījuma objektīvā puse.

---

[143] Latvijas Republikas Senāta 2019. gada 30. augusta lēmums lietā Nr. SKK-57/2019, ECLI:LV:AT:2019:0830.11095047311.3.L, 16.1. punkts. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/389551.pdf [aplūkots 19.07.2025.]

Saskaņā ar pirmstiesas izmeklēšanā celto apsūdzību A. tika apsūdzēts pēc KL 148. panta trešās daļas par autortiesību pārkāpšanu lielā apmērā. Viņš, būdams SIA "B" valdes loceklis un dalībnieks, kurš atbildīgs par datortehnikas iegādi un datorprogrammu legalitāti, nodrošināja to, ka uzņēmuma saimnieciskās darbības veikšanai un peļņas gūšanai uzņēmējdarbības veikšanas vietās datorsistēmās bez autortiesību subjekta atļaujas tika reproducēti autortiesību objekti, t. sk. deviņas kompānijas *Dassault Systemes SolidWorks Corporation* datorprogrammas.

Apelācijas instances tiesā prokurore grozīja apsūdzību, ietverot tajā norādi par to, kā izpaudusies autortiesību objektu – datorprogrammu – reproducēšana bez autortiesību subjekta atļaujas, proti, nelegāli (instalējot) izgatavotas datorprogrammu kopijas, un pēc to izgatavošanas datorprogrammas pastāvīgi uzglabātas elektroniskā veidā.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka grozītajā apsūdzībā atklātais reproducēšanas bez autortiesību subjekta atļaujas saturs, proti, tas, ka reproducēšana bez autortiesību subjekta atļaujas izpaudusies kā kompānijai piederošo deviņu datorprogrammu kopiju nelegāla izgatavošana (instalējot) un pēc to izgatavošanas kopiju pastāvīga uzglabāšana elektroniskā veidā, nepasliktina apsūdzētā stāvokli un nepārkāpj tiesības uz aizstāvību, jo, lai arī sākotnējā apsūdzībā reproducēšanas bez autortiesību subjekta atļaujas saturs nebija atklāts, apsūdzētajam jau no kriminālprocesa uzsākšanas brīža bija zināmi policijas pārbaudes laikā SIA "B" konstatētie fakti un apstākļi, kas ar apsūdzības grozījumiem tika iekļauti apsūdzībā.

Senāts atzina, ka šādus apelācijas instances tiesas atzinumus nav pamata apšaubīt.[144]

Autora ieskatā, šāds galīgais secinājums ir pareizs. Tomēr argumentācija, kā apelācijas instances tiesa nonākusi līdz tam, ir nepilnīga, jo tā nevērtēja to, vai apelācijas instances tiesā grozītie noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi var būt pamats bargāka soda noteikšanai.

Konkrētajā gadījumā varēja argumentēt šādi: ja sākotnējā apsūdzībā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses darbība ir aprakstīta vispārīgāk, bet vēlāk – precīzāk (detalizētāk), tas soda bargumu parasti neietekmē. Tāpēc šāds apsūdzības grozījums nepadara apsūdzību par smagāku.

Ceturtā lieta. Apelācijas instances tiesā prokurors apsūdzību grozīja no KL 190. panta ceturtās daļas (tabakas izstrādājumu kontrabanda) uz KL 191. panta otro daļu (muitošanai pakļauto preču pārvadāšana bez muitas iestāžu atļaujas Latvijas Republikas teritorijā).

Konstatēts, ka KL 191. panta otrās daļas sankcija bija vieglāka par 190. panta ceturtās daļas sankciju.

No apelācijas instances tiesā grozītās apsūdzības izriet, ka darbības, kas iepriekš tika kvalificētas saskaņā ar KL 190. panta ceturto daļu, tika papildinātas

[144] Latvijas Republikas Senāta 2023. gada 23. marta lēmums lietā Nr. SKK-25/2023, ECLI:LV:AT:2023:0323.11816006415.11.L, 9.1. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/9392 [aplūkots 19.07.2025.]

ar darbībām, kas sekoja pēc valsts robežas šķērsošanas Latvijas Republikas teritorijā.

Apelācijas instances tiesa, taisot attaisnojošu spriedumu, norādīja, ka no apsūdzības apraksta izriet, ka apsūdzēto mērķis bija ievest, apejot muitas kontroli, cigaretes no Baltkrievijas. Šī mērķa realizācija pati par sevi tajā laikā neradīja kriminālatbildību, ja nebija atkārtotības gada laikā, un tāds nodarījums tika klasificēts kā mazāk smags noziegums. Apsūdzībā nebija norādīts mērķis – izdarīt vairākus mazāk smagus noziegumus vai smagu vai sevišķi smagu noziegumu. Tādējādi ir nepareiza inkriminēto darbību kvalifikācija pēc KL 190. panta ceturtās daļas.

Valsts apsūdzības uzturētājam konkrētajā gadījumā bija pienākums atteikties no apsūdzības, lūdzot nosūtīt krimināllietas materiālus kompetentajai institūcijai vai amatpersonai administratīvā soda piemērošanai apsūdzētajiem, kā to paredz KPL 481. panta ceturtā daļa.

Pretēji norādītajam valsts apsūdzības uzturētāja grozīja apsūdzību tiesas sēdē, norādot lēmumā, ka apsūdzība tiek grozīta uz vieglāku sakarā ar noziedzīga nodarījuma faktisko apstākļu maiņu. Faktiski grozītajā apsūdzībā ir izslēgta organizēta grupa, atstāta kvalificējošā pazīme – personu grupa, apsūdzība ir papildināta ar faktiskajiem apstākļiem – vispārīgu frāzi par nelikumīgi ievesto cigarešu pārvadāšanu Latvijas Republikas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas. Tāpat apsūdzībā ir palielināta ievesto cigarešu vērtība un papildus norādīta kvalificējošā pazīme – lieli apmēri, kas iepriekšējā apsūdzībā nebija. Vienlaikus arī apsūdzēto darbības ir kvalificētas pēc cita panta, t. i., attiecīgi pēc KL 191. panta otrās daļas.[145]

Augstākā tiesa, izskatot prokurora kasācijas protestu, atzina, ka nav izšķirošas nozīmes faktam, ka KL 191. panta otrās daļas sankcijā paredzētais sods ir mazāk bargs nekā KL 190. panta ceturtās daļas sankcijā paredzētais. Tāpat nav izšķirošas nozīmes faktam, ka tiesas sēdē apsūdzētajiem netika liegta iespēja aizstāvēties pret jauno apsūdzību. Izšķiroša nozīme ir faktam, ka jaunajā apsūdzībā papildus ir norādīti faktiskie apstākļi, kādi nebija norādīti iepriekšējā apsūdzībā, un šo apstākļu papildināšana, kā arī noziedzīgā nodarījuma juridiskās kvalifikācijas maiņa konkrētajā gadījumā atzīstama par apsūdzēto stāvokļa nelikumīgu pasliktināšanu.

Jaunajā apsūdzībā pamatā norādīti tie paši nodarījuma faktiskie apstākļi, kas atbilst KL 190. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, taču būtiska nozīme ir faktam, ka apsūdzība papildināta ar konkrētām norādēm par tabakas izstrādājumu pārvadāšanu Latvijas teritorijā, norādot konkrētas adreses. Turklāt jaunajā apsūdzībā palielināta tabakas izstrādājumu vērtība līdz lieliem

[145] Latgales apgabaltiesas 2016. gada 26. septembra spriedums lietā Nr. KA03-0033-16 (krimināllieta Nr. 11824001109). (Nav publicēts.)

apmēriem. Tādējādi apsūdzība grozīta uz smagāku. Apsūdzības grozīšana uz smagāku pieļaujama, iztiesājot lietu pirmās instances tiesā.[146]

Tātad, pārbaudot, vai apsūdzība kļuvusi smagāka, izšķiroša nozīme tika piešķirta jauniem noziedzīga nodarījuma faktiskajiem apstākļiem, nevis iespējamajam soda bargumam.

Autora ieskatā, šajā lietā visupirms bija jāpārbauda, vai apelācijas instances tiesā iesniegtā apsūdzība bija jauna apsūdzība par nodarījumu, kas pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzētajiem nebija inkriminēts.

Pirmšķietami var likties, ka attiecīgo "grozījumu" raksturs ir vērtējams tieši šādi. Par to var liecināt fakts, ka apsūdzība tika papildināta ar norādēm par tabakas izstrādājumu pārvadāšanu Latvijas Republikas teritorijā, precizējot konkrētas adreses. Tomēr, veicot abu apsūdzību salīdzinošu analīzi, uz iepriekš izvirzīto jautājumu sniedzama noraidoša atbilde: tā bija apsūdzības grozīšana, nevis jaunas (papildu) apsūdzības celšana.

Tas skaidrojams ar to, ka, lai arī grozītajā apsūdzībā tika papildināta informācija par konkrētām adresēm, jau apsūdzībā, kas tika uzturēta pirmās instances tiesā, bija norādīts, ka kontrabandas cigaretes pārvietotas Latvijas Republikas teritorijā; trūka vien precīzas norādes par konkrētām vietām (adresēm). Līdz ar to grozījumi būtībā bija iepriekš celtajā apsūdzībā norādītās vispārīgās informācijas konkretizēšana, nevis jaunu faktu papildināšana. Tādējādi grozītajā apsūdzībā tika vienīgi precizēts tas, kas vispārīgi bija norādīts jau sākotnējā apsūdzībā. Šajā ziņā ir saskatāma līdzība ar iepriekš analizēto (trešo) lietu.

Turklāt izdarīšanas laiks abās apsūdzības redakcijās bija identisks un abu apsūdzību formulējumā kontrabandas preču pārvietošana Latvijas Republikas teritorijā tika ietverta kā turpinājums tam pašam braucienam, kas uzsākts pirms valsts robežas šķērsošanas.

Lai gan šādas izmaiņas apsūdzībā ir kvalificējamas kā apsūdzības grozīšana, ņemot vērā konkrētās lietas īpatnības, tas nav uzskatāms par pietiekamu pamatu, lai attiecīgos apsūdzības grozījumus atzītu par pieļaujamiem tādēļ, ka tā būtu vieglāka apsūdzība. Tomēr šī secinājuma pamatošanai bija ieteicams izmantot citus argumentus nekā tos, uz kuriem atsaukusies tiesa. Tādā veidā būtu bijis iespējams novērst pirmšķietami radikālo atkāpšanos no līdzšinējās judikatūras jautājumā par kritēriju, pēc kura jāvērtē apsūdzības grozījumu smagums, proti, iespējamā soda bargums. Minētā atkāpšanās radīja nevajadzīgu interpretācijas nenoteiktību turpmākajā tiesu praksē, no kā bija iespējams izvairīties.

Šajā lietā bija jāakcentē konkrētās lietas īpatnība, proti, kasācijas instances tiesa, izskatot lietu pirmo reizi, pirms apsūdzības grozīšanas secināja, ka sākotnējā

[146] Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 2. februāra lēmums lietā Nr. SKK-27/2017 (11824001109). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5092 [aplūkots 19.07.2025.]

apsūdzībā inkriminētais nodarījums, ko par pierādītu atzina tiesa, nav krimināli sodāms, jo tas ir vienīgi administratīvs pārkāpums.[147]

No šāda aspekta raugoties, apelācijas instances tiesā, izskatot lietu otrreiz, apsūdzība varēja tikt grozīta tikai uz smagāku, jo tādu darbību, kas nav krimināli sodāmas, pārkvalificēšana uz jebkuru noziedzīgu nodarījumu ir smagāka apsūdzība.

Šāds arguments pilnībā atbilstu tiesu praksē citos gadījumos piemērotajam kritērijam par soda bargumu un neradītu iespaidu par izņēmuma gadījumu, kad jāizmanto citi kritēriji.

8.3. Apsūdzības grozījumu vērtēšana, ja tajos ietverti smagāki un vieglāki elementi

Tiesu praksē līdz šim nav sniegta atbilde uz jautājumu, kā vērtējamas apsūdzības smaguma izmaiņas situācijās, kad vienlaikus tiek veikti grozījumi gan uz smagāku, gan vieglāku pusi, piemēram, kad no apsūdzības tiek izslēgta daļa darbību, bet vienlaikus tiek inkriminētas jaunas darbības.

Autora ieskatā, šādos gadījumos nepieciešams ievērot grozījumu kopējo ietekmi uz apsūdzības smagumu jeb, precīzāk, to ietekmi uz iespējamo soda bargumu kopumā. Tādēļ grozījumi jāvērtē kompleksi, ņemot vērā to kopējo rezultātu – vai tie kopumā ir pamats smagāka, vieglāka vai līdzvērtīga soda noteikšanai.

Vienīgi šāda pieeja nodrošina, ka saglabājas vienots un nemainīgs kritērijs grozītās apsūdzības smaguma pakāpes vērtēšanai, proti, iespējamās izmaiņas soda bargumā. Tā kā par katru atsevišķu noziedzīgu nodarījumu ir piemērojams tikai viens sods, arī iespējamās izmaiņas soda barguma pakāpē ir jāvērtē attiecībā uz apsūdzības grozījumiem kopumā. Tādēļ nebūtu pamatoti vērtēt grozījumus izolēti, jo likums juridiskās sekas sasaista ar apsūdzības kopējā smaguma izmaiņu novērtējumu. Līdz ar to tiesai ir jāveic visaptveroša juridiskā un faktiskā grozījumu ietekmes analīze, nevis jāizvērtē katrs grozījums atsevišķi.

Ņemot to vērā, ir iespējamas dažādas situācijas. Piemēram, ja vienlaikus tiek izslēgtas kaitīgākas darbības un iekļautas jaunas mazāk kaitīgas darbības, apsūdzības grozījumu kopējais smagums var palikt nemainīgs vai pat mazināties. Šādā gadījumā grozījumi savstarpēji līdzsvaro viens otru un grozītā apsūdzība kopumā nav uzskatāma par smagāku.

---

[147] Kontrabandas izdarīšana atkārtoti gada laikā apsūdzētajiem nebija inkriminēta, un tiesa šo apstākli nav konstatējusi, ir pamats atzīt, ka apsūdzētie izveidoja personu apvienību tāda nodarījuma izdarīšanai, kurš satur vienīgi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.[12] pantā paredzētā pārkāpuma pazīmes. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2015. gada 26. novembra lēmums lietā SKK-32/2015 (11824001109). Pieejams: https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/3681 [aplūkots 19.07.2025.]

9. Celtās apsūdzības robežas tiesas kompetences kontekstā

9.1. Latvija

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, iekļaujot apsūdzībā noteiktus faktiskos apstākļus, prokuratūra pauž gribu veikt attiecīgā noziedzīgā nodarījuma kriminālvajāšanu. Apstāklis, ka prokuratūra nodarījumu kvalificējusi citādi vai norādījusi atšķirīgus faktiskos apstākļus, nenozīmē, ka nav pausta griba veikt nodarījuma kriminālvajāšanu, ja vien saglabājas identitāte starp apsūdzībā un tiesas spriedumā par pierādītu atzīto nodarījumu. Tikmēr, kamēr nav šaubu, ka ir pierādīta apsūdzētā piedalīšanās viņam inkriminētā nodarījumā, kaut arī atsevišķās detaļās tas noticis citādi, tiesai ir pienākums taisīt notiesājošu spriedumu arī tad, ja prokurors apsūdzību nav grozījis atbilstoši iegūtajiem pierādījumiem.[148]

Saskaņā ar šo skaidrojumu apsūdzības robežas neizriet nedz no apsūdzībā ietvertā noziedzīgā nodarījuma apraksta burtiskās redakcijas, nedz no tajā norādītās juridiskās kvalifikācijas.

Šobrīd var pietiekami droši apgalvot, ka šī pieeja ir nostiprinājusies tiesu praksē.

"Celtās apsūdzības" jēdziens ir iztirzāts jau iepriekš, analizējot jautājumu par apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošanu.

Saskaņā ar šīm atziņām ir izmantojami divi kritēriji, lai pārliecinātos, vai grozītā apsūdzība iekļaujas agrāk celtās apsūdzības robežās. Proti, pirmais kritērijs ir atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē (KL 23. panta pirmā daļa). Otrais kritērijs izriet no *ne bis in idem* principa, kas aizliedz vienu un to pašu personu tiesāt vai sodīt atkārtoti par to pašu nodarījumu. Lai atzītu, ka notikusi apsūdzības grozīšana, ir pietiekoši konstatēt vienu no šiem kritērijiem.

Šādā nozīmē jēdziens "celtā apsūdzība" attiecas ne tikai uz prokuroru, kad tas lemj par izmaiņām sākotnēji celtajā apsūdzībā, bet arī uz tiesu, kad tā izskata jautājumu par iespēju atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīga nodarījuma faktiskos apstākļus. Vienīgā, taču būtiskā atšķirība ir tā, ka tiesas kompetence, ņemot vērā KPL 455. panta trešās un ceturtās daļas nosacījumus, ir šaurāka nekā prokurora kompetence, grozot apsūdzību tiesā (sk. 461. un 462. pantu). Tātad, izšķirot jautājumu, vai spriedumā grozāmie faktiskie apstākļi iekļaujas celtās apsūdzības robežās, jāņem vērā tie paši kritēriji, kādi jāpiemēro, nošķirot apsūdzības grozīšanu un jaunu (papildu) apsūdzību. Savukārt, konstatējot, ka grozāmie apstākļi ietilpst celtās apsūdzības robežās, tiesai – atšķirībā no prokurora – papildus jāvērtē, vai izpildījušies KPL 455. panta trešās vai ceturtās daļas nosacījumi.

[148] Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu tiesu palātas 2012. gada 5. aprīļa spriedums lietā Nr. PAC-108 (11380021209). Nav publicēts. Minētais nolēmums kasācijas kārtībā nav skatīts.

Šo būtisko atšķirību nosaka tas, ka prokurors, grozot apsūdzību, savlaicīgi informē apsūdzēto par viņam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļiem, tādējādi nodrošinot viņam iespēju pienācīgi īstenot aizstāvību. Savukārt tiesa, izvērtējot lietas apstākļus *ex post*, pārbauda, vai apsūdzība atbilst lietā iegūtajiem pierādījumiem. Ja tiesa konstatē noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļus, kas atšķiras no tiem, kuri norādīti apsūdzībā, tai jāņem vērā, ka šādas atšķirības nedrīkst radīt apsūdzētajam negaidītu situāciju, kurā tiek ierobežotas viņa tiesības uz efektīvu aizstāvību. Citiem vārdiem, tas apsūdzētajam nedrīkst būt pārsteigums, pret ko viņš nav varējis efektīvi aizstāvēties.

9.2. Vācija un Austrija

Kritēriji apsūdzības robežu noteikšanai. Austrijas Augstākā tiesa ir paudusi nostāju, ka drošākais veids, kā noteikt, vai apsūdzībā un spriedumā norādītais noziedzīgais nodarījums ir identisks, ir pārbaudīt, vai, nepārkāpjot *ne bis in idem* principu, būtu pieļaujama divu atsevišķu apsūdzību izvirzīšana vai divu atsevišķu notiesājošu spriedumu taisīšana par tiem.[149] Proti, ja dubultās sodīšanas aizliegums tiktu pārkāpts, uzskatāms, ka apsūdzības robežas ir ievērotas, savukārt, ja šāds pārkāpums netiktu konstatēts, tas liecina par apsūdzības robežu pārsniegšanu.

Analogs kritērijs ir atzīts Vācijas juridiskajā literatūrā.

Ne bis in idem princips ir piemērojams tiktāl, ciktāl iepriekšējā kriminālprocesā tiesai bija kompetence grozīt apsūdzību. Tieši šis kritērijs tiesai būtu jāievēro šaubu gadījumā, ja rodas jautājums, vai attiecīgais notikums vēl ietilpst inkriminētā nodarījuma – šī jēdziena procesuālajā izpratnē – robežās.[150]

Saskaņā ar Vācijas Federālās Augstākās tiesas viedokli kā papildu kritērijs var noderēt arī šāds tests – vai apsūdzībā un spriedumā nemainītie apstākļi ir tik unikāli, ka, neraugoties uz veiktajām izmaiņām, nav šaubu, ka abos procesuālajos dokumentos aprakstīts viens un tas pats nodarījums. Šajā ziņā nav izšķiroši, kāda rakstura apstāklis ir grozīts – vai tā ir izdarīšanas vieta, laiks, veids, sekas u. tml., bet gan tas, vai apstākļu kopums, kas netika grozīts, ļauj sniegt pozitīvu atbildi uz minēto jautājumu. Atkarībā no konkrētās situācijas viena un tā paša apstākļa, piemēram, izdarīšanas laika grozīšana, vienā gadījumā var liecināt, ka runa ir par to pašu nodarījumu, bet citā – ne.

Termina "nodarījums" divas nozīmes. Termins "nodarījums" (vācu val. – *Tat*) tiek lietots divās nozīmēs – materiālā un procesuālā nozīmē.

---

[149] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 21.07.1988, Geschäftszahl 13Os63/88. Pieejams: https://ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_19880721_OGH0002_0130OS00063_8800000_000&Suchworte=RS0097725 [aplūkots 16.04.2025.]

[150] *Hannich, R.* (Hrsg.). Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung: mit GVG, EGGVG und EMRK. 8. Auflage. München: C. H. Beck, 2019, S. 1740.

Materiālā nozīmē šīs jēdziens atbilst atsevišķam (vienotam) noziedzīgam nodarījumam (sal. ar KL 23. pantu).

Procesuālā nozīmē nodarījuma jēdziens ir nejuridiska rakstura.[151] Šajā nozīmē nodarījums apzīmē vienotu notikumu, kuru vērtē pēc dabiskās jeb ikdienišķās izpratnes, nevis pēc stingriem juridiskiem vai formāliem kritērijiem.[152] Ar to saprot visu apsūdzētajam inkriminēto nodarījumu kopumā, ciktāl apsūdzībā iezīmētais vēsturiskais notikums veido vienotu procesu neatkarīgi no tā juridiskā vērtējuma.[153]

Vienotu nodarījumu procesuālā nozīmē raksturo tas, ka apsūdzētā rīcības atsevišķie posmi iekšēji ir savstarpēji saistīti tā, ka nevienu no tiem nav iespējams iztiesāt atsevišķi un to nošķirta izvērtēšana tiktu uztverta kā vienota procesa mākslīga sadalīšana.[154] Ja pēc šiem kritērijiem ir konstatējams vienots process, tad arī to veidojošie atsevišķie notikumi ir uzskatāmi par apsūdzībā ietvertā nodarījuma sastāvdaļu, pat ja tie nav tajā tieši norādīti.[155]

Tātad, tieši balstoties uz šī termina procesuālo nozīmi, iespējams izskaidrot, kādēļ gadījumos, kad tiesa grozījusi nodarījuma juridisko kvalifikāciju un noteiktās robežās – arī faktiskos apstākļus, apsūdzības robežas nav uzskatāmas par pārkāptām.

Nodarījuma jēdzienam šajās divās nozīmēs ir atšķirīgas funkcijas: materiālā nozīmē tas nodrošina funkcionējošas soda piemērošanas sistēmas darbību, savukārt procesuālā nozīmē tas, pirmkārt, ir instruments, ar kura palīdzību tiek iezīmētas apsūdzības robežas, kurās tiesai ir jāskata lieta,[156] otrkārt, ar to tiek pārbaudīts, vai netiek pārkāpts dubultās sodīšanas aizliegums. Citiem vārdiem,

---

[151] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 01.10.1997, 2 StR 520/96, Rn. 18. Pieejams: http://lexetius.com/1997,391 [aplūkots 17.04.2025.]

[152] Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas lieta: Beschluß vom 08.01.1981, 2 BvR 873/80, Rn. 12. Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv056022.html [aplūkots 17.04.2025.]. Dabisko vērtējumu neietekmē formāli juridiskie aspekti. Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 05.11.1969, 4 StR 519/68, Rn. 18. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/a4d10f8b-b46b-463b-8530-1ea625405779 [aplūkots 17.04.2025.]

[153] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 05.11.1969, 4 StR 519/68, Rn. 13. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/a4d10f8b-b46b-463b-8530-1ea625405779 [aplūkots 17.04.2025.]

[154] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 05.11.1969, 4 StR 519/68, Rn. 6, 16. Pieejams: https://research.wolterskluwer-online.de/document/a4d10f8b-b46b-463b-8530-1ea625405779 [aplūkots 17.04.2025.]

[155] Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Hamm): Urteil vom 02.10.1996, 4 Ss 159/96. Pieejams: https://www.rechtsportal.de/pdf/2730296 [aplūkots 18.04.2025.]. Nodarījums procesuālā nozīmē var aptvert arī apstākļus, kas saistīti ar apsūdzībā norādīto notikumu, bet apsūdzībā nav minēti. Vācijas Federālās zemes Augstākās tiesas lieta (OLG Stuttgart): Beschluss vom 01.07.2021, 1 Rv 13 Ss 421/21, Rn. 14. Pieejams: https://www.landesrecht-bw.de/bsbw/document/NJRE001471960 [aplūkots 17.04.2025.]

[156] Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Urteil vom 01.10.1997, 2 StR 520/96, Rn. 18. Pieejams: http://lexetius.com/1997,391 [aplūkots 16.04.2025.]

tas, vai tiesa ievērojusi apsūdzības robežas,[157] un tas, vai nav pārkāpts dubultās sodīšanas aizliegums,[158] ir jāpārbauda, ņemot vērā termina "nodarījums" procesuālo nozīmi.

Kopsavilkums

Apsūdzības grozīšanas un jaunas (papildu) apsūdzības norobežošana

1. Grozīt apsūdzību tiesā var tikai par tādu nodarījumu, par kuru iepriekš apsūdzība ir celta. Tādējādi, ja pirmstiesas kriminālprocesā celtā apsūdzība tiesā tiek papildināta ar jaunu nodarījumu, kas iepriekš nav inkriminēts, tā būs jauna (papildu) apsūdzība, ko KPL nereglamentē.
2. Lai norobežotu abus šos gadījumus, autors izvirza šādus divus kritērijus.
   Pirmais kritērijs ir atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums materiāltiesiskā nozīmē (KL 23. panta pirmā daļa). Saskaņā ar šo kritēriju jebkādas izmaiņas apsūdzībā – noziedzīgo darbību vai bezdarbības apjoma paplašināšana, samazināšana, noziedzīgā nodarījuma detaļu precizēšana vai grozīšana –, ciktāl tas attiecas uz to pašu atsevišķo noziedzīgo nodarījumu, kas inkriminēts pirmstiesas kriminālprocesā celtajā apsūdzībā, ir uzskatāmas par apsūdzības grozīšanu.
   Otrais kritērijs izriet no *ne bis in idem* principa, kas aizliedz vienu un to pašu personu tiesāt vai sodīt atkārtoti par to pašu nodarījumu. Saskaņā ar šo kritēriju par apsūdzības grozīšanu var runāt tiktāl, ciktāl attiecīgā rīcība nevar tikt iztiesāta atkārtoti citā kriminālprocesā, nepārkāpjot dubultās sodīšanas aizliegumu.
   Šie divi kritēriji sakrīt (pārklājas) tikai daļēji.
   Lai konstatētu, ka apsūdzība ir grozīta, pietiek, ja izpildījies viens no minētajiem kritērijiem.
3. Par apsūdzības grozīšanu tiesā, nevis jaunu (papildu) apsūdzību ir kvalificējami, piemēram, šādi gadījumi:
   - ilgstoša noziedzīga nodarījuma izdarīšanas perioda paplašināšana (neatkarīgi no tā, vai paplašinātais laikposms attiecas uz periodu pirms vai pēc sākotnējās apsūdzības celšanas);

---

[157] Austrijas Augstākās tiesas lieta: Entscheidungsdatum 04.04.2006, Geschäftszahl 14Os17/06s. Pieejams: http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20060404_OGH0002_0140OS00017_06S0000_000 [aplūkots 16.04.2025.]. Sprieduma taisīšanas pamatā ir nodarījums tā procesuālajā nozīmē. Vācijas Federālās Augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 23.09.2020, 2 StR 606/19, Rn. 4. Pieejams: https://www.hrr-strafrecht.de/hrr/2/19/2-606-19.php [aplūkots 16.04.2025.]

[158] Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas lieta: Beschluß vom 08.01.1981, 2 BvR 873/80, Rn. 12. Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv056022.html [aplūkots 17.04.2025.]

- apsūdzības par turpinātu noziedzīgu nodarījumu papildināšana ar citām tā paša turpināta noziedzīga nodarījuma epizodēm;
- papildu noziedzīga nodarījuma inkriminēšana tiesā grozītajā apsūdzībā, kas kopā ar pirmstiesas izmeklēšanā inkriminēto veido ideālo kopību.

4. Par apsūdzības grozīšanu tiesā nevar runāt tādos gadījumos, kad pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzība nav celta vispār. Pie šādiem gadījumiem pieskaitāmi ne tikai tādi, kad lēmums par saukšanu pie kriminālatbildības (apsūdzība) nav pieņemts vispār, bet arī tādi gadījumi, kad šāds lēmums ir pieņemts, taču tajā pieļauti tik būtiski trūkumi, ka apsūdzība nepilda norobežojošo funkciju. Šādā gadījumā sākotnējā apsūdzība ir absolūti nederīga un pielīdzināma situācijai, kad apsūdzības vispār nav. Šādas situācijas praksē varētu tikt konstatētas tā dēvētajās daudzepizožu lietās.

Vieglākas un smagākas apsūdzības norobežošana

1. Tiesai visupirms ir jāpārbauda, vai tiesā iesniegtā apsūdzība uzskatāma par apsūdzības grozīšanu vai par jaunas (papildu) apsūdzības celšanu. Tikai gadījumā, ja tiesa secina, ka ir notikusi apsūdzības grozīšana, rodas pamats turpmākai izvērtēšanai, vai apsūdzība ir grozīta uz vieglāku, smagāku vai līdzvērtīga smaguma apsūdzību.
2. Apsūdzību uz vieglāku un līdzvērtīga smaguma iespējams grozīt gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesā, savukārt apsūdzības grozīšana uz smagāku ir pieļaujama tikai pirmās instances tiesā. Šī tiesiskā situācija nav mainījusies arī pēc KPL 455. panta ceturtās daļas spēkā stāšanās.
3. Vērtējot, vai grozītā apsūdzība ir smagāka, izšķiroša nozīme ir tam, vai grozītais elements var būt pamats bargāka soda noteikšanai (arī tad, ja noziedzīga nodarījuma juridiskā kvalifikācija nav mainījusies).
4. Ja apsūdzībā tiek veikti grozījumi gan uz smagāku, gan uz vieglāku pusi, piemēram, no apsūdzības tiek izslēgta daļa darbību, taču tajā pašā laikā papildus tiek inkriminētas jaunas darbības, grozījumi jāvērtē kompleksi, ņemot vērā to kopējo rezultātu – vai tie kopumā ir pamats smagāka, vieglāka vai līdzvērtīga soda noteikšanai.

Tiesas kompetences robežas atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus faktiskos apstākļus

Izšķirot jautājumu, vai spriedumā grozāmie faktiskie apstākļi iekļaujas celtās apsūdzības robežās, jāņem vērā tie paši kritēriji, kādi jāpiemēro, nošķirot apsūdzības grozīšanu un jaunu (papildu) apsūdzību. Vienīgā, taču būtiskā atšķirība ir tā, ka tiesas kompetence, ņemot vērā KPL 455. panta trešās un ceturtās daļas nosacījumus, ir šaurāka nekā prokurora kompetence, grozot apsūdzību tiesā (sk. KPL 461. un 462. pantu).

Summary

On 1 October 2005, with the entry into force of the Criminal Procedure Law, a new procedure was introduced for examining charges brought during the pre-trial criminal proceedings. One of the significant innovations was the prosecutor's duty – under certain conditions – to amend the charge in court (see Sections 461 and 462 of the Criminal Procedure Law).

This study offers an analysis of the issues related to the amendment of charges during the trial stage.

After addressing some general considerations, the focus turns to two key aspects:

- distinguishing the institution of charge amendment from the bringing of a new (additional) charge, which is not directly regulated by law;
- identifying criteria for determining whether the severity of the charge has changed, particularly in relation to whether the amended charge is more or less serious.

The main conclusions of the study are, as follows:

To distinguish between the amendment of a charge and the bringing of a new (additional) charge in court, the author proposes two criteria.

The first criterion is whether the acts fall within a single criminal offence in terms of substantive criminal law. According to this criterion, any changes to the charge – such as expanding or narrowing the scope of the alleged conduct or omission, or specifying or modifying the factual details of the offence – are to be regarded as an amendment of the charge, insofar as they relate to the same individual criminal offence already alleged in the pre-trial charge.

The second criterion is derived from the principle *ne bis in idem*, which prohibits trying or punishing the same person twice for the same offence. According to this criterion, a change constitutes an amendment of the charge, if the conduct in question could not be tried again in another criminal proceeding without breaching the prohibition against *ne bis in idem*.

The presence of either of these criteria is sufficient to establish that the charge has been amended.

When assessing whether the amended charge is more serious, the decisive factor is whether the amended element may serve as a basis for imposing a harsher sentence – even if the legal classification of the offence remains unchanged.